

Knihovna J. A. Komenského
Inv. č. 82473
Reg. č. A 64006
P. č.

Pierre Corneille

CID

Přeložil Vladimír Mikeš

© ARTUR 2006
translation © Prof. PhDr. Vladimír Mikeš, 2006
grafic design © Vladimír Vimr, 2006

ISBN 80-86216-71-3

OSOBY

DON FERNANDO, první král Kastílie
DOÑA URRACA, kastilská královna
DON DIEGO, otec dona Rodrigo
DON GOMEZ, hrabě z Gormazu, otec Jiménin
DON SANCHO, zamilovaný do Jimény
DON ARIAS
DON ALONSO, kastilští šlechtici
JIMÉNA, dcera dona Gomeze
LEONORA, vychovatelka infantčina
ELVÍRA, vychovatelka Jiménina
PÁŽE

Odehrává se v Seville

PRVNÍ JEDNÁNÍ

1. SCÉNA

JIMÉNA, ELVÍRA

JIMÉNA: Takhle že, Elvíro, to řekl otec, vážně?
Mám tomu uvěřit? Nic, doufám, neskrýváš mně!

ELVÍRA: Jsem z toho celá pryč, nemějte obavy,
váží si Rodriga, má ho rád jako vy.
a jak se mi tak zdá, ví, kam vás srdce žene,
a sám vám poručí vrhnout se do plamene.

JIMÉNA: Všecko mi zopakuj, všecko: *tak* že to je?
A proč se domníváš, že mi to schvaluje,
že nad mou nadějí se štěstí pouсмálo?
Takovou sladkou řeč jednou slyšet je málo.
Stokrát to opakuj, jak když nám s nebe spadne
ta sladká svoboda smět láskou hořet za dne.
Že i don Sancho mě obletuje, to věděl?
Sancho i Rodrigo! Co na to odpověděl?
Nedalas doufám znát, koho z těch dvou chci já.
Neřeklas, že jsem si už v duchu vybrala!

ELVÍRA: Vůbec ne! Řekla jsem: ta, pokud je mi známo,
nikomu neříká ani ne, ani ano,
k žádnému nikdy se nijak zvlášť neměla,
čeká, že otec jí vybere manžela.

Celý se rozzářil: tak se má dcera chovat,
přisvědčil dojatě, a když mám zopakovat,
co řekl, pokud jde o vás a o ty dva,
bez rozmýšlení se vyjádřil doslova:
„Je hodná, moc hodná, oba dva se k ní hodí,
jsou mladí, stateční, věrní a z dobrých rodin,
z očí jim můžeš číst, že koluje i v nich
vznešená krev a s ní dědictví po předcích,
zvláště z dona Rodriga statečnost přímo září,
nenajdeš jeden kaz v té ušlechtilé tváři,
vždyť syn z tak udatné a slavné rodiny
už přímo narodí se mezi vavříny.
Když jeho otec byl při síle, jaktěživi
jsme v boji nesvedli, co on, on dělal divy,
dnes nad tou vrásčitou tváří mě napadá,
že se v ní zapsalo, čím býval za mlada.
Syn bude po otci, syn dědí dary domu:
jestli ho miluje, já nejsem proti tomu.“
A přestal v nejlepším. Pospíchal do rady,
řekl jen těch pár slov a na víc neměl kdy.
Ale co ještě chtít, i tahle troška stačí,
abyste poznala, koho z těch dvou má radši.
Král vychovatele dnes určí synovi.
Váš otec dostane ten úřad, on to ví,
se svými schopnostmi má otevřené dveře,
a jako charakter je taky bez soupeře,
kdo jiný, když ne on, když vezmou v úvahu
navíc i zásluhy o stát a odvalu.
A se svým otcem má Rodrigo ujednáno,
že s vaším promluví, až bude pro své ano
po tom svém zvolení slavnostně naladěn.
A tak se dočkáte a splní se váš sen.

JIMÉNA: A přesto jako by v obavách ze zklamání
se moje duše té radosti vskrytu brání,
má z toho štěstí strach, když ví, jak je to s ním:
nežli se naděješ, je holým neštěstím.

ELVÍRA: Všecky ty obavy, uvidíte, jsou plané.
Čekejme na konec, ať už se co chce stane.

2. SCÉNA

INFANTKA, LEONORA, PÁŽE

INFANTKA:

Páže! Běž k Jiméně a vyřiď jí můj vzkaz,
že na návštěvu k nám by měla chodit včas!
Ať mě tak netrápí, že ji moc o to žádám. *(Páže odejde.)*

LEONORA: Jak vidím, den co den se nemůžete, madam,
dočkat, až Jiména vám přijde povědět,
jestli se její vztah o kousek pohnul vpřed.

INFANTKA: Mám proč, *já* takřka ji přinutila, já sama
k tomu, čím duše je tak krásně rozdrásaná,
mně vděčí za to, že Rodriga ráda má,
díky mě Rodrigo se o ni zajímá:
a jestli kvůli mně se oba takhle mučí,
chci, aby konečně si padli do náručí.

LEONORA: A přesto, že ti dva se vbrzku dotouží,
vás trápí ta věc víc, nežli si zaslouží.
Jsou šťastní, poznají brzy, jak láska chutná,
a vaše veliká duše je z toho smutná,

jako by po všech těch starostech o ty dva,
nad jejich štěstím i chtěla být nešťastná?
Zacházím daleko, promiňte mi, už mlčím.

INFANTKA: Skrývám ten zármutek a o to víc se mučím.

Na to je, když se ptáš, jediná odpověď:
svedla jsem velký boj a svádím ještě teď.
Láska je tyranka, surová, neurvalá:
já toho rytíře, kterého jsem jí dala –
miluji.

LEONORA:

Božemůj!

INFANTKA: Sáhni si: co tam zní,
je srdce, cítíš to, jak se mi rozblázní,
když na něj pomyslím.

LEONORA: Snad se dost neovládám,
když řeknu: to snad ne, taková láska, madam.
Vždy vy jste princezna, smí někdo jako vy
si zadat s rytířem z družiny královny?
Co by vám řekl král? A celá Kastílie?
Nezapomínáte, či krev vám v srdci bije?

INFANTKA: Ne, nezapomínám, nestojím o život,
kdybych se měla vzdát své cti a špinit rod.
Já vím, moc dobře vím, s kým, když jsi urozená,
smíš hořet plamenem, soudí se podle jména,
a teď chtít omluvit svou vášeň nebo pád,
sto slavných příkladů bych mohla citovat,
já vím, já buď jak buď, musím jít cestou slávy,
a cit a úskoky smyslů mě nezastaví,
jsi dcera králova říkám si, a tak dál,

tebe si zaslouží zase jen král, jen král...
Nešlo to uhájit, duše se toho vzdala,
a tak co nemohla jsem mít, já darovala:
a svými pouty jsem spoutala Jiménu,
požárem hasila žár vlastních plamenů.
Duši mám bolavou, už chápeš, co ji drásá,
čekám, kdy vezmou se, bude to moje spása,
až umře s nadějí i láska. Já chci klid!
Zbav lásku naděje, a nemá z čeho žít.
Dohrejme krutou hru, dokud jsme nevyhráli,
ten oheň dohoří, až svoji stravu spálí,
a až se konečně Jiména spojí s ním,
umře má naděje a já se uzdravím.
Moc zatím bolí to a všechno na mě padá,
ať dělám co dělám, já ho mám pořád ráda,
snažím se ztratit ho a ztrácím s lítostí,
a to je příčina mé tajné bolesti,
vidím, že bohužel mě láska nutí vzdychat –
tam, kde je na místě pohrdání a pýcha.
Můj rozpolcený duch se jednou vzepne v let,
a jindy svoluje se srdcem uhořet.
Svatba to rozhodne, bojím se jí, a chci ji,
i když té radosti z ní si moc neužiji.
Má láska a má čest jsou všechno, co tu mám,
ať vezmou se, či ne, já už teď umírám.

LEONORA: Princezno, po tom všem, co jste mi pověděla,
je mi až do pláče. A já byla tak smělá,
že jsem vás kárala, a teď vás lituju.
Když jste se vzepřela tak lákavému zlu
a ubránila se ukrutným sladkým léčkám,
pořád si říkejte: všecky ty hrůzy přečkám!
A důvěřujte dál v poctivý vnitřní hlas
a vrátí se vám klid a všechno spraví čas.

K nebi se obraťte, to spravedlivě vládne,
a nedovolí ctnost umučit tak, že padne.

INFANTKA: Jedinou nadějí je ztratit naději.

PÁŽE: Jiména, princezno.

INFANTKA: Božemůj, zdržte ji.
Jdi, jdi s ní na chodbu a zabavte se.

LEONORA: Samy?
Chcete se obírat dál těmi myšlenkami?

INFANTKA: To ne, jen nemůžu se takhle ukázat,
když se tak rozruším, je všechno na mě znát.
Hned přijdu.

Bože můj, uzdrav mne, sejmi ze mne,
to hrozné břemeno, všechno to zlé a temné,
dej mi neztratit čest a znovu nalézt klid
a v štěstí druhého své štěstí naplnit,
tři životy by se tím sňatkem rozřešily,
buďto jej urychli, nebo mi dej víc síly.
Spoj ty dva milence, ať je to za námi,
zlom moje okovy a skoncuji s mukami.
Ale už dost, už jdu: Jiména čeká na mne,
když mluvím s Jiménou, trochu ta bolest slábne.

3. SCÉNA

DON GOMEZ, DON DIEGO

DON GOMEZ: Vyhrál jste, král dal vám tu hodnost,
výborně,
uznáte ale sám, měla připadnout mně:
já bych byl vhodnější pro kastilského prince.

DON DIEGO: Svědčí to jedině o dobré rozpomínce
na všechno, co jsem kdy pro krále vykonal,
a kdo je vhodnější – to rozhodoval král.

DON GOMEZ: I velcí králové mívají slabou chvíli,
jsou lidi jako mi a tak se někdy zmýlí,
ta volba nicméně otevře oči všem:
my, kdo sloužíme dnes, vděk čekat nemůžem.

DON DIEGO: Už o tom nemluvme! To vás to tolik bolí?
Přízeň či zásluha, něco vždy hraje roli,
my jsme jen povinni přijmout, co stanoví,
na tom nic nezměním ani já, ani vy.
Spíš rozmnožte i vy tu poctu o dohodu,
jíž by se spojili potomci našich rodů,
s vaší dcerou můj syn, oba máme jen je,
tím sňatkem byli by z nás víc jak přátelé.
Prokažte nám tu čest a přijměte v něm zetě.

DON GOMEZ: To on pan synáček zamíří k vyšší metě,
jenom co nazítří mu oči oslní
ten zbrusu nový lesk otcova výsluní.
Nu co, tak do toho! Vychovávejte prince,
ať dobře řídí stát, ať jen při pouhé zmínce
o jeho dekrettech se třesou poddaní,
dobří ho milují a bojí se ho zlí.
Navíc v něm rozvíňte schopnosti velitele,
ukážte sám, co je tvrdý duch v tvrdém těle,
v řemesle Martově ať všecky předhoní,
ať tráví celé dny a noci na koni,
chodí spát v brnění a hradby ztéká ztečí
a za své vítězství vděčí – jedině meči.
Aby se prokousal líp vašim výkladem,
vždycky ho doplňte sám – vlastním příkladem.

DON DIEGO: V tom smyslu – pokud se závistí nedá
zvíkat –

můj životopis mu poskytne dobrý příklad.
Ve výčtu tažení najde i návody
k tomu, co říkáte: jak zkotit národy,
seřadit šiky, hnát v útok, chovat se v půtce,
a každým činem mít blíž k slávě vojevůdce.

DON GOMEZ: Lepší je předvést mu, jak si má počínat.

Z knihy princ vyčte pár zas jenom knižních rad,
a že jsou plodem let, buď si jich víc či méně,
to, co vy za léta, já stíhám dennodenně.
Vy jste *byl* statečný, a já statečný *jsem*,
můj meč je oporou pro celou naši zem,
Aragon chvěje se, Granada hrůzou svíjí,
mé jméno to je val pro celou Kastílii,
nebýt mne, byl tu už dávno jinačí stát
a jiné krále jste museli poslouchat.
Triumfy den co den, vítězství každou chvíli,
náruče vavříků, o nichž jiní jen snili.
To vedle mne by princ ve škole boje rost,
ve škole odvahy, mně ho dát na starost,
učím se vyhrávat, jen když se s něčím peru,
to je to nejlepší školení charakteru,
když už mám říct...

DON DIEGO: Já vím, vím, co má ve vás král,
vždyť právě pode mnou jste kdysi bojoval.
Teď, když jsem zestárl a krev mi chladne v žilách,
ta vaše statečnost tu moji nahradila,
a zkrátka, abych dál zbytečně nemluvil,
dneska jste zase vy, čím já jsem kdysi byl.
A jestli volil král – král! – mezi námi dvěma,
tak jistě věděl sám, co zvolit má, či nemá.

DON GOMEZ: Vy jste mi uchvátil, co jsem měl dostat já.

DON DIEGO: Kdo si to zaslouží, po právu vyhrává.

DON GOMEZ: Má vyhrát schopnější, jenom ten to má
dostat.

DON DIEGO: A má se odmítnout, co není dobré pro stát.

DON GOMEZ: Jste dlouho u dvora, známe ty intriky.

DON DIEGO: Za činy je ta čest, za ně, ne za styky.

DON GOMEZ: Je to, přiznejme si, jen hold vašemu věku.

DON DIEGO: A v něm i vlastnostem, jež svědčí o člověku.

DON GOMEZ: Svědčí, či svědčily? teď, či těm z minula?

DON DIEGO: Byl té cti nehoden, komu se vyhnula.

DON GOMEZ: Nehoden cti! Já?

DON DIEGO: Vy!

DON GOMEZ: Všecko se ve mně vaří,
takhle ti odpovím, ty starý pleticháři.
(*Dá mu políček.*)

DON DIEGO (*tasí meč*): Nač čekáš, zabij mě, ať zrudnu
od krve,
tak mě a celý rod ty špiníš poprvé.

DON GOMEZ: Co chceš, ty věchýtku? Mrzí tě tvoje hlava?

DON DIEGO: Božemůj, mám se bít, když sil se nedostává!

DON GOMEZ: Moh bych si vzít tvůj meč, ty bys moc ale
zpych,

že jsem si vůbec tu mizernou trofej zdvih.
Sbohem – a když se princ zívstí nedá zviklat,
tvůj životopis mu poskytne dobrý příklad,
i tahle lahůdka pro závěrečnou část:
můj spravedlivý trest za ten tvůj drzý žvást.

4. SCÉNA

DON DIEGO: Ach, hněve! zoufám si, chvilka a všecko
zmaří!

To jsem žil pro hanbu, ty nepřátelské stáří?
V bitvách jsem šedivěl, a kde jsou slavné dny?
Stačil jediný den, zvadly jak květiny.
Šlas z bitvy do bitvy ve válkách o korunu,
na tobě závisel, má paži, osud trůnu,
Španělsko dovedla jsi k slávě tolikrát –
a teď mě zrazuješ a nechceš při mně stát?
Vzpomínky na slavnou minulost, jak jste kruté!
Dílo tolika dnů jedním dnem odvrhnuté!
A já se radoval z vysoké hodnosti!
O to je hlubší pád do propasti mé cti.
A teď mám přihlížet, jak triumfuje hrabě,
a umřít nepomstěn a dál živořit v hanbě?
Nu, tak už je princ tvůj, už si ho můžeš vést,
já nesmím, nemohu, já ne, já nemám čest!
Tys to v té zívstí promyslel dokonale:
zmařit tou urážkou i rozhodnutí krále.
A ty, meči, jsi meč, nebo jen paráda?
Čím ještě posloužíš tělu, když prochládá?

Byls pro strach, byls jak blesk, nebál ses žádné bitky,
a jestli jsi mi teď dobrý jen na přehlídky,
jdi, opusť zbabělce a v rukou mstitele
smyj mně tu pohanu napsanou na čele.

5. SCÉNA

DON DIEGO, DON RODRIGO

DON DIEGO: Synu, máš odvahu?

DON RODRIGO: Všem jiným nežli otci
to mohu dokázat.

DON DIEGO: Ano, hněv, právě to chci!
a křič ho do všech stran, ať mi zní jako zpěv.
Jen to mě, Rodrigo, uzdraví, jsi má krev.
Mé mládí ožívá, můj Rodrigo, můj synu,
pojď, spěchej, pomoz mi, musíš smýt ze mne špínu:
pomstít mě.

DON RODRIGO: Pomstít? Zač?

DON DIEGO: Za urážku, i tvou,
za pohanu mé cti, za vraždu cti nás dvou:
za facku! Byl bych ho zabil, sketu, jak žádá
hrdost, jak žádá čest, ale věk to je zrada,
už ani nezdvihnu meč, já jsem odbytý,
a tak si ho vem! běž! jdi se jím pomstít ty.
Vyzkoušej odvahu na něm, je schopný všeho,
smyje tu urážku jen krev, tvá, nebo jeho.
Buď umři, nebo zab! Pozor, jde z něho děs,
ten strašný soupeř je něco jak hrdlořez,
sám vím, že armády se před ním tráslý strachem,

když celý od krve se řítíl pokryt prachem
a stovky eskadron rozprášil jako nic,
a ještě jednu věc ti, hochu, musím říct,
víc nežli voják, než – velitel, můjtybože,
je to...

DON RODRIGO: Kdo, proboha!

DON DIEGO: Jiménin otec.

DON RODRIGO: Cože...

DON DIEGO: Mlč. Víím, že ji máš rád. Ne! Vyslechni
mě dřív.

Kdo může v hanbě žít, není hoden být živ.
Tím větší urážka, čím dražší ten, kdo špiní.
Teď to víš. Pomsti mě. Prokaž mi dobrodiní.
Pomsti sebe i mne. Ať promluví tvůj čin.
Ukaž, kdo otec je a kdo je jeho syn.
Ať je tím neštěstím vinen osud či zloba,
pláču nad ním už teď: běž, spěchej, pomsti oba.

6. SCÉNA

DON RODRIGO:

Ten blesk sjel do srdce
a pustoší a drásá do úmoru!
Já mám být mstitelem ve spravedlivém sporu,
tu nespravedlnost že osud po mně chce?
Stojím tu ohromen. Má duše, teď jsi sama,
do hloubi rozedraná.
Bože, jak je to všecko strašně divné!
Už jste pryč, šťastné dny!

Po otci někdo urážlivě plivne,
a on je to sám otec Jimény!

Jaký boj musím svést!
Má láska proti cti a já jim mám být soudce?
Mám ztratit Jiménu, anebo pomstít otce?
Čest volá na mě: bij! a láska: zadrž pěst!
Buď život beze cti, anebo podlá zrada?
Kdo tohle po mně žádá?
Zlo tam i tady, není třetí cesta.
Sbohem, mé šťastné dny.
Mám na vybranou hanbu nepotrestat,
nebo se utkat s otcem Jimény!

Čest, láska, otec, cit,
vznešená povinnost, laskavá tyranie,
buď umře, co mám rád, nebo čest nepřezíje,
být živ a nešťastný, či nebýt hoden žít!
Ty krutá naději duše, prahnoucí spolu
s láskou i po úkolu.
Ty nepříteli, před nímž láska klečí,
máš zabít šťastné dny?
Chceš, abych pomstil pohanu, můj meči?
Chceš, abych ztratil srdce Jimény?
Co víc než smrt si přát?
Jemu dlužím i jí! Či dlužník se má stydět?
Ona, když pomstím se, mě bude nenávidět,
a když se nepomstím, bude mnou pohrdat.
Jestli dám přednost tomu, po čem toužím,
lásku si nezasloužím.
Čím víc ji léčím, tím víc bolest roste,
dovršte se, mé dny,
musíme zemřít, duše, je to prosté,
a nepošpinit hrdost Jimény.

Jen přijít o život?
Chtít smrt, jež zároveň je smrt dobrého jména
Aby pak v Španělsku má pověst pošpiněná
se stala navždycky poskvrnou pro můj rod?
Když po tom všem, co stalo se, je jasné
že i ta láska zhasne!
Už nenechme se ničím z cesty svést!
Nač otálet, mé dny?
Zdvihni se, meči, zachraň aspoň čest,
musíme zabít otce Jimény.
Váhat? Ne, už to mám,
k otci má velký dluh, kdo se mu nepokloní,
ať umřu v souboji anebo steskem po ní,
on mi dal čistou krev, čistou ji odevzdám.
Jak můžeš váhat? styď se! a dost řečí,
běžme se pomstít, meči!
Jak jsem moh říct, že je to strašně divné?
Dost trápení, mé dny,
zabij, když někdo po otci ti plivne,
i kdyby to byl otec Jimény!

DRUHÉ JEDNÁNÍ

1. SCÉNA

DON ARIAS, DON GOMEZ

DON GOMEZ: Uprímně řečeno, přehnal jsem to, já vím,
znáte to, horká krev, a když se rozčílím,
neznám se. Stalo se! Těžko se to už spraví.

DON ARIAS: Ustupte královi, nebuďte tvrdohlavý:
král se moc rozzlobil, říkám vám do očí,
je to zlé, rozhodně proti vám zakročí.
To nelze omluvit žádným vzplanutím vášně,
uvažte, koho jste urazil a jak strašně,
a proto bude to chtít i víc noblesy,
než prostě prohlásit: co jsme si, to jsme si.

DON GOMEZ: Král ať s mým životem naloží, jak si přeje.

DON ARIAS: Zas už se zlobíte? co se to s vámi děje?
Král vás má rád, tak co, není vám pomoci?
vy neposlechnete, když řekne: „Já to chci?“

DON GOMEZ: Čest má své hranice, a když je nepřekročím
a trochu vzepřu se, není to žádný zločin,
a ať je to jak chce, něco vážím i já,
a to snad vyváží i to moje *faux pas*.

DON ARIAS: Kdybychom nevímco slavného vykonali,
král nám nic nedluží, na to jsme příliš malí,
a sloužit králi je povinnost poddaných,
jak zapomínáte, protože jste tak zpych,
že stačí maličko a zničíte se, pane.

DON GOMEZ: Tomu snad uvěřím, teprv až se to stane.

DON ARIAS: A vy nemáte strach?

DON GOMEZ: Nemějte obavy,
jsem někdo, mně se král tak snadno nezbaví,
a celá jeho moc a všechna jeho práva
jsou na nic, padne stát, jestli padne má hlava.

DON ARIAS: Božemůj! a vy se nebojíte?

DON GOMEZ: Já ne,
to žezlo beze mne mu z ruky vypadne.
V sázce je koruna a o tu tady hrajem,
a abych nepad já, je přímo státní zájem.

DON ARIAS: Radťe se s rozumem! Neštěstí je tu hned!
Rozmyslete si to!

DON GOMEZ: Nemám co rozmýšlet.

DON ARIAS: Co králi vyřídím? Co řeknete, to vzkážu.

DON GOMEZ: Sám sebe ponížít že prostě nedokážu.

DON ARIAS: Král je král, vždycky chce buď všechno,
nebo nic.

DON GOMEZ: Kostky jsou vrženy! Co k tomu ještě říct?

DON ARIAS: Pak tedy čekejte, když vás nic neoblomí,
že – ať jste, kdo jste – blesk sjede a zahřmí hromy.

DON GOMEZ: A s tímhle musí se don Diego spokojit.

DON ARIAS *odejde*, DON GOMEZ *sám*.

Já bát se hrozeb, já, když nebojím se smrti,
co se mi může stát? kašlu jim na štěstí,
kdyby mě mučili, nikdo mě nepřinutí,
abych se pošpinil! Já – abych se zřek cti!

2. SCÉNA

DON GOMEZ, DON RODRIGO

DON RODRIGO: Hrabě, pár slov.

DON GOMEZ: Co chceš?

DON RODRIGO: Zjistit si něco. Zřejmě –
znáš dona Diega?

DON GOMEZ: Zním.

DON RODRIGO: Mluv tiše. Poslouchej mě:
víš, že ten starý pán byl čestný, vid', a rád –
šlo-li o správnou věc, nasadil život.

DON GOMEZ: Snad.

DON RODRIGO: Že jeho dědictví je to, čím zrak mi blýská,
i to víš?

DON GOMEZ: Nu a co?

DON RODRIGO: Seznámím tě s ním zblízka,
pojď odtud kousek dál.

DON GOMEZ: Ty holobrádku? Jdi!
tak ono se to chce – prát.

DON RODRIGO: Jen se uklidni.
Jsem mladý, jak by ne, ale jak už to bývá,
jestli v kom něco je, je to v něm odjakživa.

DON GOMEZ: Tak pozor, chlapečku, jsi trochu divoký,
viděl tě někdo už jen vzít meč do ruky?

DON RODRIGO: Takoví jako já ho proti mistru zvednou,
aby se předvedli – ne dvakrát, ale jednou.

DON GOMEZ: A víš vůbec, kdo jsem?

DON RODRIGO: Víím! A víím, kdo jsem já.
Jiným by možná strach rozklepal kolena.
Když pověst vítěze, která tě doprovází,
je jistě něco jak prorokování zkázy,
je, je to troufalost, tys vždycky zvítězil,
ale mám odvahu a ta mi dodá sil.
Mstím otce: nic není nemožné, když jsi věrný!
Jsi nepřemožený, ne nepřemožitelný.

DON GOMEZ: To, co mi říkáš teď, o tobě dávno víím,
máš velkou odvahu a já ti rozumím.
Kdyby jen bylo víc takových charakterů –
v té Kastílii! – Já – já jsem ti chtěl dát dceru.
Vím, že ji miluješ. Tím víc mě dojíímá,
že úkol je ti víc, ten úkol pro syna,
víc nežli láska k ní, že tě cit neoblomil!

Ne, že jsem si tě tak vážil – to nebyl omyl.
Zač jinak stály by ty naše životy!
Já chtěl mít za zetě někoho jako ty!
Stalo se! Ale teď mi na tom něco vadí:
váším si odvahy – a lituju tvé mládí.
Nač osud pokoušet tak zbrkle, co to je
boj dvou nerovných sil? Ušetř mě souboje,
je to snad vítězství zvítězit bez rizika?
Je hanba porazit slabšího protivníka.
Ne, v tomhle souboji bych neztvítězil rád.
Musel bych si tvou smrt navždycky vyčítat.

DON RODRIGO: Soucit a odvaha? Jak ty dvě věci spojíš?
O čest mě připravíš a zabít se mě bojíš!

DON GOMEZ: Jdi, ztrať se odtud! Jdi!

DON RODRIGO: Ne, není vyhnutí!

DON GOMEZ: Život tě omrzel?

DON RODRIGO: Ty máš strach ze smrti?

DON GOMEZ: Pojď! Konej povinnost! To by byl konec
světa,
syn, který přežil by čest otce, by byl sketa.

3. SCÉNA

INFANTKA, JIMÉNA, LEONORA

INFANTKA: Netrap se, Jiméno, musíš to vydržet,
to přejde, uvidíš, copak se zbořil svět?
Co to je nějaký ten mráček na tvém štěstí,

trošinku zahřímá a bude po bolesti.
Co ztrácíš? Má to být dnes nebo později?

JIMÉNA: Srdce mi krvácí! Ne, nemám naději.
Takové bezvětrí, a najednou v něm hřímá,
ztroskotáš, křičí to, tmí se mi před očima,
ztroskotám v přístavu, já to vím. Měl mě rád,
já jeho, otcové by souhlasili. Snad.
Když už jsem doufala, že všecko projde hladce,
když jsme tu mluvili, došlo k té jejich hádce,
jak už jste slyšela od druhých. Tak to je,
je konec těšení a konec naděje.
Prokletá ctižádost, co je to za mánii,
že právě nejlepším vnutí svou tyranii!
K čemu ta bezcitná, ta bezohledná čest,
když nedá na lásku a nedá na bolest!

INFANTKA: Ale co, Jiméno, nic nestalo se vlastně.
Jak rychle oheň vzplál, tak stejně rychle zhasne.
Výměna názorů, a víc než v samé při
je hluku kolem ní. Král ty dva usmíří.
A já, já udělám i nemožné, má milá,
ze srdce přeju ti, aby ses netrápila.

JIMÉNA: Že by se smířili, tomu já nevěřím,
smrtnou urážku napravit není čím,
přimět je k rozumu, když neustoupí v duchu?
Taková rána se zhojí jen na povrchu.
A když se nenávidí do duše zahryzla,
čím víc ji zastíráš, tím víc v ní doutná zla.

INFANTKA: Tvůj sňatek s Rodrigem, Jiméno,
všechno spraví,
pak i ti otcové nenávidí pustí z hlavy,

a láska zvítězí všem, všemu na vzdory.
A šťastné manželství skončuje se spory.

JIMÉNA: Kéž by – ač nedoufám – cesta zpět vedla tudy.
Ale já otce znám a don Diego je hrdý.
Tak s těmi slzami i ten strach vyplakat
z toho, co stalo se a teprv může stát!

INFANTKA: Strach? souboj? starý pán? Na to je už
moc slabý.

JIMÉNA: Rodrigo ne!

INFANTKA: A on – moc mladý.

JIMÉNA: Ach, jen aby!
Ten, kdo je statečný, chová se statečně.

INFANTKA: Jenomže tentokrát se bojíš zbytečně.
Na to tě má moc rád, aby ti ubližoval.
Aby ho přešel hněv, stačí tvoje dvě slova.

JIMÉNA:
Zoufalá budu *já*, když neposlechne *mne*.
A pomluví ho svět, jestli mě poslechne?
Tak urozený muž a urážku má strpět?!
Ať ustoupí, či ne, já vždycky budu trpět,
co byl by větší stud, ať už by o mně stál,
anebo naopak mě právem odmítal?

INFANTKA: Jak vzácnou duši máš, Jiméno, ta by byla
raději nešťastná, než by se pošpinila.
A co když, než se to vysvětlí – na pár dní –
tu nechám Rodriga v domácím vězení,

aby nám neproved něco – co nechcem obě?
Budeš pak klidnější? Dělán to kvůli tobě.

JIMÉNA: Ach, paní, to by byl konec všem starostem.

4. SCÉNA

INFANTKA, JIMÉNA, LEONORA, PÁŽE

INFANTKA (*pážeti*): Běž, najdi Rodriga a přiveď mi ho sem.

PÁŽE: Pan hrabě z Gormazu a Rodrigo šli...

JIMÉNA: Cože?!

INFANTKA: Mluv!

PÁŽE: ...někam z paláce.

INFANTKA: A sami?

JIMÉNA: Můjtybože!

PÁŽE: Sami a jak se zdá – tiše se hádali.

JIMÉNA: Souboj, co jiného! Už jistě začali.
Všecko je zbytečné. Ach, omluvte mě, madam.

5. SCÉNA

INFANTKA, LEONORA

INFANTKA: Ach, to je šílenství! Zas už se neovládám!
Lituju ji a on, má krutá vidina
mě celou rozdrásá a mučit začíná.

Všecko, co oddálí Jiménu od Rodriga,
probouzí naději a bodá jako dýka,
myslím si, snad už ten svár za mě vyřeší,
a každá roztržka mě vskrytu potěší.

LEONORA: Chvilku jste sama ctnost, a hned – je,
je to strašné –
jste znovu ve spárech té vaší nízké vášně.

INFANTKA: Nízké? Když dívá se na mě tak z vysoka,
plnit, co přikáže, je právo otroka.
Nepomlouvej ji tak, přes všecko je mi drahá,
já nechci doufat, ne, a doufám, marná snaha,
a s touhle nadějí jsem znovu ztracená,
jen šeptne: můžeš mít, co ztratí Jiména.

LEONORA: Ta slavná statečnost je tedy víc jak vratká.
A rozum jak by smet, i rozum přišel zkrátka?

INFANTKA: Ach rozum! Jak si mám s rozumem rozumět,
když srdcem prosákl tak uhrančivý jed!
Jsi prostě nemocná a nedá se nic dělat,
kdo má svou nemoc rád, i léky bere nerad!

LEONORA: Svou nemoc milovat je věřit nadějím!
Vy jste však princezna! A kdo je on?

INFANTKA: Já vím.
Moc dobře! Jsem v tom zas až po krk, je mi líto,
víš však, co namlouvá mi láska? Řeknu ti to:
Takový soupeř a on se ho nebojí!
co kdyby Rodrigo vyhrál v tom souboji!
to bych ho mohla mít ráda před celým světem,
jakápak hanba, když zvítězí nad hrabětem?

A v duchu vidím ho, že mečem zamává
a země za zemí říká: buď vůle tvá,
tak svůdné představy, že nad nimi až trnu,
dokonce vidím ho až na granadském trůnu,
kam vtrhne, Mauři si šeptají: to je on!
ať žije! volají, vítá ho Aragon,
Lisabon a tak dál, zdi bourá, hradby boří,
a na tom nemá dost, vyplouvá do zámoří,
vrací se s vítězstvím i z černé Afriky,
pro mě je někým z knih, Rodrigo – Veliký,
a splní-li, co dnes se od hrdinů žádá,
tak proč bych proboha ho nemohla mít ráda.

LEONORA: Jenomže, princezno, vy už jste bůhví kde,
a třeba nakonec k souboji nedojde.

INFANTKA: Hrabě ho urazil a nese na tom vinu.
Odešli společně, tak co ještě chtít.

INFANTKA: Inu,
budou se tedy bít, když sníte o krvi.
Půjde však Rodrigo až tam, kam chcete vy?

INFANTKA: Co chceš? Jsem šílená! Každý to na mně pozná!
Takové trápení! Jak je ta láska hrozná.
Pojď ke mně nahoru, abych se nebála,
mluv se mnou, prosím tě, jsem z toho zoufalá.

6. SCÉNA

DON FERNANDO, DON ARIAS, DON SANCHO

DON FERNANDO: Tak on si nedá říct! Ne, všechno má své
meze,
zločin je zločinem, i když jde o Gomeze.

DON ARIAS: Já jsem s ním hovořil v tom smyslu,
jak jste chtěl!
Nic, pane! vůbec jsem bohužel neuspěl.

DON FERNANDO: Proboha, poddaný a on mi nevyhoví?
Tak neuctivě se zachovat ke královi!
On Diega urazí a k smíchu je mu král!
Na vlastním dvoře mně, mně by rád diktoval?
Je velký válečník, ale chovat se drze,
to ne, ten přestupek potrestám po zásluze.
I kdyby to byl sám bůh válek, narazí,
když jednou odmítne plnit mé příkazy,
ta drzost poroste a kde bychom pak byli?
Já to chtěl urovnat po dobrém, bez násilí,
ale to neplatí na pana hraběte,
tak ať chce nebo ne, dost! hned ho zatkněte.

DON SANCHO: Možná už vychládá, byl ještě po té hádce,
jak když ho podpálí, a pro něj ovládat se
je těžké, i když se sebevíc namáhá,
on už je taková nezkrotná povaha.
Že chybu udělal, to ví. Ale – jak známo –
hrdost mu brání říct: byla to chyba, ano.

DON FERNANDO: Ne, já si důrazně vyprošuju ten tón:
kdo hájí zločince, je vinen jako on.

DON SANCHO: Už mlčím, výsosti. Jenom ještě dvě slova.

DON FERNANDO: Co k tomu dodávat?

DON SANCHO: Chová se, jak se chová,
kdo si však jako on svou pověst *vysloužil*,
těžko se poníží, i kdyby vinen byl:

přítom by stačilo, aby si uvědomil,
že není nečestné či směšné přiznat omyl.
Musíš se podrobit – to slovo nemá rád,
mít méně odvahy, přestal by vzdorovat,
a tak mu přikážte, když zdá se nepovolí,
aby tu urážku odčinil někde v poli,
a jak vím, výsosti, tam si ji zodpoví
mnohem líp, než kdyby šermoval se slovy.

DON FERNANDO: Pane, víc respektu! Jestli mi něco vadí,
tak je to neúcta. Vás omlouvá jen mládí.
Král musí rozvážit, zač stojí každý cíl,
aby krev poddaných zbytečně neprolil.
Mám úkol chránit je, a děj se vůle boží,
jsem hlava, která bdí nad údy, jež jí slouží.
Co navrhuje, bych nikdy nepřijal.
Z vás mluví voják, já – já jedním jako král.
Ať jeho chování je víc či méně hrdé,
když hrabě poslechne, slávy mu neubude.
Že urazil i mě, ať nezapomíná:
Diega jsem vybral já za rádce pro syna.
Mou volbu znevážit – to nelze nepotrestat,
to se dá chápat jak atentát na majestát.
A dost už. – Jiná věc je horší, zdá se mi.
Dnes prý zas Maurové s deseti loděmi
vpluli až do řeky – s vlnkami na stožáru.

DON ARIAS: Tihle jsou neškodní, ano, pár lodí Maurů,
ti už si netroufnou po všech těch pohromách:
jak ví, že jste tu vy, rozežene je strach.

DON FERNANDO: I na to musíme se dívat bez iluzí,
ta Andalusie je pořád hrozně mrzí.
Ztratit tak krásnou zem! Moc by ji chtěli zpět!

Jen z toho důvodu – už je to deset let –
až do Sevilly jsem přenes trůn Kastílie.
Protože nejhorší je zášť a nostalgie,
chci je mít na očích, ty maurské šakaly,
zahnat je do moře, kdyby si začali.

DON ARIAS: Po všech těch porážkách i tihle ztroskotanci
vědí moc dobře, že nemají žádnou šanci,
když tady vidí vás. Žádný strach: ví, kdo jste.

DON FERNANDO: Nepřeceňujme se, bdělost je na místě!
Po vlně mořského přílivu bez námahy
by pronikli až sem, přímo na naše prahy,
nic není vhodnější k rychlému průniku.
Nechtěl bych způsobit zbytečnou paniku,
teď v noci by se tím vzbouřilo celé město.
Musí se ověřit, co na tom je. A přesto:
zdi, přístav – zdvojit stráž! A hlídat každý stín!
To stačí pro dnešek.

7. SCÉNA

DON FERNANDO, DON SANCHO, DON ALONSO

DON ALONSO: Hrabě je mrtvý! Syn,
syn dona Diega ho zabil, zabil ho, pane!

DON FERNANDO: Mrtvý! A já měl strach, že se to
takhle stane.

Já od začátku tušil, co to znamená
a chtěl jsem neštěstí předejít.

DON ALONSO: Jiména!
Přiběhla, žádá soud. Je celá uplakaná.

DON FERNANDO: Hluboce cítím s ní. Taková hrozná rána.
Ale soud? Hrabě si neved, jak si měl vést,
a jeho chování zasluhovalo trest,
trest rovný zločinu, a když ji bolí srdce,
já ztrácím bohužel velkého vojevůdce,
on za ta léta, co sloužil mně, tisíckrát
i život nasadil, aby zachránil stát.
Budu ho postrádat, je u cíle své pouti.
Čím mě se dotk, je pryč, a jeho smrt mě rmoutí.

8. SCÉNA

DON FERNANDO, DON DIEGO, JIMÉNA, DON SAN-
CHO, DON ARIAS, DON ALONSO

JIMÉNA: Pomozte! Klekám si!

DON DIEGO: Klečím a prosím vás!

JIMÉNA: Laskavě vyslyšte...

DON ALONSO: A vyslyšte i nás!

JIMÉNA: ... co říká žaloba.

DON ALONSO: Co obhajoba říká.

JIMÉNA: Musíte potrestat mladého násilníka.
Oporu království srazila jeho pěst.
Otce mi zavraždil!

DON ALONSO: Mstil svého, hájil čest.

JIMÉNA: Krev volá po krvi! Z králova rozhodnutí!

DON ALONSO: Za spravedlivou mstu není u nás
trest smrti.

DON FERNANDO: Povstaňte oba dva a mluvte
každý zvlášť.

Já chápu, Jiméno, vaši bolest a zášť
a ujišťuji vás, že nás to trápí oba.
Done Diego, až pak. – Nejdříve obžaloba.

JIMÉNA: Je mrtev, výsosti, a už se nevzbudí,
krev velkým proudem mu vytryskla ze hrudi,
krev, která tolikrát vám zaštitila města,
krev, kterou tolikrát se zkrvavěla cesta
k vašemu vítězství, a ještě vřel v ní hněv,
že neprolívá se kvůli vám, vzácná krev,
ožehlá bitvami, prosáklá blesky bouře.
A tu dnes Rodrigo prolil na vašem dvoře!
Hned jsem tam běžela! Ach, hrozná proměna!
Už nežil! Odpusťte, jsem z toho šílená.
Nedostává se slov na popsání té hrůzy.
Snad všechno ostatní vám povědí mé slzy.

DON FERNANDO: Buď, dcero, statečná. Vzpamatuj se,
jen klid!
Kéž by ti mohl král i otce nahradit.

JIMÉNA: Prokazujete mi, výsosti, čest v mém hoři.
Jak už jsem říkala, ležel tam na nádvoří.
Měl ránu na hrudi. Nebylo na tom dost:
krev psala do písku: splň svoji povinnost.
A všechno, čím kdy byl, volalo: předlož účet
za to, co udělal ze mne vrah, nesmíš mlčet!
To jeho srdce teď mi propůjčuje hlas,
když žádám přísný trest, když říkám: prosím vás.

Nestrpte, výsosti, aby pod vaším žezlem
se mohl kdokoli veřejně spojit se zlem,
nestrpte, aby se sám život hrdinů
mohl stát beztrestně obětí zločinu,
aby směl mladý rváč poplivat jejich slávu,
prolévat jejich krev a myslet, že je v právu.
Kdybyste hrdinu jako on nepomstil,
kdo by se nakonec za vás rád ještě bil?
Ne o mne, o vás jde, o to, čím král je králem!
Žádám-li o pomstu, je to váš vlastní zájem.
Ztratil jste nejvíc vy s tím mužem, výsosti:
smrt za smrt, za krev krev, tak zní náš zákon msty.
Zničte, ne kvůli mně – tady jde o korunu,
o vaši velikost, o vás, o slávu trůnu –
zničte hned v zárodku, co ohrožuje stát,
co drze omluví nejhorší atentát.

DON FERNANDO: Nu, done Diego!

DON ALONSO: Já – já toho zažil hodně,
zemřít, když nemáš sil, je záviděníhodné.
Často však, ať jsi žil sebelíp, dlouhý věk
ti jenom přinese trpkost a zármutek.
Když hodně pracuješ, přijde pak i ta sláva,
ze všech těch vítězství se ti až motá hlava,
a potom: žil jsi dost!, pak přijdou trpké dny,
někdo tě urazí a ty jsi bezmocný.
Co nedokázal boj a blokády a vpády,
řež u Aragonu a bitva u Granady,
a dvorské pletichy – to se tu vzápětí
a takřka před vámi povedlo hraběti.
Že jste si vybral mne, plivl i po člověku,
a věděl, že se mu neubráním v svém věku.
Výsosti, hlava mi pod přilbou zbělela,

a teď by tahle krev, co stokrát vzkypěla,
ta paže – postrach vojsk – měla vám před očima
sestoupit do hrobu s pohanou, nebýt syna,
který je hoden mne: toho, co udělal,
si musím vážit já i království i král.
Mně ruku propůjčil, když zabíjel svou pěstí,
smyl ze mne pohanu, abych moh umřít se ctí.
A jestli tahle zášť – odvaha bránit čest,
potrestat políček – si zasluhuje trest,
potom ať dopadne jedině na viníka:
když paže chybila, hlava ať za to pyká.
A máme-li už to pokládat za zločin,
tou hlavou jsem v něm já a paží je můj syn.
Žaloba Jimény se v tomto bodě mýlí:
neudělal by to, mít já na to dost síly.
Mně nezbyvá moc let, a proto srazte mne,
on vám víc poslouží, když bude žít, já ne.
Klidně se podřídím vašemu rozhodnutí,
dáte-li Jiméně satisfakci mou smrtí,
slovem se nevzepřu rozsudku, budu rád
že můžu bez hanby a čestně umírat.

DON FERNANDO: Věc je tak závažná, že jak je vidět, žádá,
aby se ještě dnes k ní vyjádřila rada.
Jděte si, Jiméno. (*Sanchovi.*) Doprovoďte ji k ní.
Vám, Diego, ukládám domácí vězení.
Sežeňte Rodriga. Musím dát průchod právu.

JIMÉNA: Chci spravedlivý soud, žádám vrahovu hlavu.

DON FERNANDO: Klid, dcero, utiš se. Teď jsi má Jiména.

JIMÉNA: Klid by mě umučil! Klid – když jsem šílená!

TŘETÍ JEDNÁNÍ

1. SCÉNA

DON RODRIGO, ELVÍRA

ELVÍRA: Co jsi to udělal, Rodrigo? Co chceš tady?

DON RODRIGO: Jdu za svým osudem. Točí se ke mě zády.

ELVÍRA: A ty se proboha odvážíš přijít sem,
do domu, který jsi naplnil zármutkem?
I stínu mrtvého se přijdeš, vrahu, vysmát?

DON RODRIGO: Měl žít k mé ostudě? Kdo by to snášel?
Ty snad?

Nemohl jsem svou čest darovat hraběti!

ELVÍRA: A potom utíkáš do domu oběti?
Vrah, jaktěživo vrah se nechoval tak krotce!

DON RODRIGO: Ne, já se přicházím vydat do rukou
soudce.

Co by ses divila! Utíkat není kam,
zabil jsem hraběte a teď chci umřít sám.
Znám jen soud Jiménin, soud lásky, žádný jiný,
její zášť je má smrt, tou odpykám své viny,
chci ortel z jejích úst a z její ruky zmar,
a nic víc nežádám, bude to pro mne dar.

ELVÍRA: Ne, já tě varuju, kdo seje vítr, sklídí
ne bouři, vichřici, ta tě teď nenávidí.
Běž, teď ji nedráždi, nechod' jí na oči,
je na tom tak, že teď za sebe neručí.

DON RODRIGO: Žádný trest není mi dost krutý,
když je od ní,
já ji chci poprosit: nenávid' mě a bodni,
tvou rukou, Jiméno, řeknu jí, umřu rád,
jen smrti od tebe se nechci vyhýbat.

ELVÍRA: Ta šílí, svět se jí propadá pod nohama,
jestli se vrátí sem, tak určitě ne sama.
Rodrigo, prosím tě, jdi: myslí na lidi,
ještě ji pomluví, když tě tu uvidí.
Copak ty nechápeš, kam lidská zloba sahá,
řeknou, že u sebe strpí otcova vraha!
Ona jde, slyším ji, schovej se, nebuď zlý!
Její čest, Rodrigo, měj aspoň na mysli.

2. SCÉNA

DON SANCHO, JIMÉNA, ELVÍRA

DON SANCHO: Krev za krev, jak jinak, je to jediná cesta,
nářkem a slzami se zločin nepotrestá,
ani si nemyslím, ať říkám cokoli,
že vás to obměkčí, že vás to přebolí.
Kdybych však mohl být vám platný aspoň v něčem,
dovolte, abych ho potrestal vlastním mečem,
nástrojem msty ať je má láska, chcete-li:
pod vaším velením budu jak z oceli.

JIMÉNA: Ach, jak jsem nešťastná.

DON SANCHO: Spolu to dobojujme!

JIMÉNA: Král by se urazil, slíbil, že se mne ujme.

DON SANCHO: Krok spravedlnosti bývá dost loudavý
a zločin často tak kličkuje před právy
a oddaluje soud, že je to k uzoufání.
Dovolte šlechtici, aby vás pomstil zbraní:
s tou je to jistější, nekličkuje a mstí.

JIMÉNA: K tomu se odhodlám jen v krajní nutnosti.
A když vám vydrží váš soucit, řeknu: jděte,
teď pomstěte mě vy a mstěte mě, jak chcete.

DON SANCHO: Štěstí jen slyšet to! nic víc si nepřeji!
Nevíte, jak jsem rád, odcházím s nadějí.

3. SCÉNA

JIMÉNA, ELVÍRA

JIMÉNA: Konečně sama, ach, Elvíro, nemáš zdání,
co je to za bolest, a nemá slitování,
myslíš si, poleví a zase začne rvát!
Před tebou alespoň se můžu vyplakat.
Tatínek, Elvíro, nežije, první rána
a konec, zabil ho, hrud' celá rozervaná.
Oči si vypláču. Oba dva ztrácím je:
půl mého života tu druhou zabije,
a půle ztracená, která už není živa,
mě nutí zabít tu, která mi ještě zbývá.

ELVÍRA: Ne, uklidněte se.

JIMÉNA: Jak se mám uklidnit,
ta bolest nepřejde, dokavad budu žít!
A přejít nemůže, když po té tragédii
nejsem s to cítit zášť k tomu, kdo způsobil ji.
Jen věčné trápení, navždycky trápit se,
mstít zločin, a přitom – milovat zločince?

ELVÍRA: Co, milujete ho – i po tom, co se stalo?!

JIMÉNA: On je celý můj svět. Milovat to je málo!
Má láska říká mi: nenávisť? to je lež,
tvůj nepřítel je to, co nejvíc miluješ.
A tak přes všechnen hněv – budiž mu lehká země –
i teď se Rodrigo bije s mým otcem ve mně.
Útočí, brání se, uskočí doprava,
slábne a vzchopí se, sekne a vyhrává.
I když mi v souboji hněvu a lásky zranil
srdce až do hloubi, duši si nepodmanil,
byť sebevětší moc měl nade mnou mít cit,
od svého údělu se nedám odradit:
přikazuje to čest a já dělám, co žádá,
přes všecko trápení, i když ho mám tak ráda,
i když ta láska ho tak mermomocí chce,
musím vědět, kdo jsem, a myslit na otce.

ELVÍRA: Takže vy chcete soud?

JIMÉNA: Co kvůli tomu zkusím!
Je to kruté, já vím, ale já musím, musím!
Žádám pro něho smrt a hrůzou zešílím,
když ho k ní odsoudí! Když umře, umřu s ním!

ELVÍRA: Ale ne, to snad ne! Dost těch tragických tirád!
Co je to zákon cti? Nenechte se jím týrat.

JIMÉNA: Co? otec dodýchá před mýma očima,
krev volá po pomstě a mě to dojíhá,
já si jen popláču, pár slz to všecko spraví
a pro nějakou slast povinnost pustím z hlavy!
Co by pak byla i ta láska za neřest,
z baběným mlčením chtít udusit i čest!

ELVÍRA: Ale co! tohle by se omluvilo vždycky!
Řeknou si aby ne, když jí je sympatický,
ba ještě něco víc: udělala jste dost,
králi tak jako vám jde o spravedlnost,
než něco podniknete, počítejte do sta.

JIMÉNA: Říkám: jde o mou čest a tu zjedná jen pomsta.
Milostným třeštěním chceš hanbu omlouvat?
Stojíš-li za něco, všecko má i svůj řád.

ELVÍRA: Vy ale Rodriga milujete!

JIMÉNA: Nu ovšem.

ELVÍRA: A potom, co bude? Potom, až bude po všem?

JIMÉNA: Pak budu mít, co chci, ztratím ho, zahubím,
zbavím se trápení a umřu, umřu s ním.

4. SCÉNA

DON RODRIGO, JIMÉNA, ELVÍRA

DON RODRIGO: Nu dobrá! tady jsem. A máte mít,
co chcete,
zajistěte si čest tím, že mě zabijete.

JIMÉNA: Elvíro, kde to jsme? Není tohle můj dům?
Rodrigo přede mnou! Já přijdu o rozum!

RODRIGO: Neušetřte mou krev: a vezměte to zkrátka,
jako vám vaše msta mně má smrt bude sladká.

JIMÉNA: Ach!

DON RODRIGO: Počkej!

JIMÉNA: Umírám!

DON RODRIGO: Jen chvílku, prosím!

JIMÉNA: Běž!
Nech mě umřít, jdi pryč!

DON RODRIGO: Jenom pár slov.

JIMÉNA: Co chceš?

DON RODRIGO: Potom mi odpovíš! Ne slovy, hrotem
meče.

JIMÉNA: Co? Mečem od krve? Krev otce po něm teče!

DON RODRIGO: Jiméno...

JIMÉNA: Jdi s tím pryč, taková hrozná věc!
Chceš tím říct: já jsem živ? Žiju, já, zločinec!

DON RODRIGO: Chci! Prohlédni si ji, neodvracej se od ní,
nasyť svou nenávist a potom rychle bodni.

JIMÉNA: Meč! Je na něm má krev!

DON RODRIGO: Mou krví smyj tu svou!
Nešetř mě! Nenávid! Skoncuji to najednou!

JIMÉNA: V jednom dni zabít dva, zavraždit otce mečem,
pohledem na něj mne! Liší se to snad v něčem??
Jdi s tím pryč! Je mi zle! Co tady vlastně chceš?
Mám tě tu poslouchat? To mě dřív zabiješ!

DON RODRIGO: Tak dobře! Stejně tě prosím:
skoncuji to drama,
skoncuji s mým žalostným životem ty, ty sama.
Nikdy však nečekej, třebaže tě mám rád,
že bych měl něčeho zbaběle litovat.
Tvůj otec vybuchl a víc než nevybraně
mi otce urazil a hanba padla na mě,
když jsi muž, nejde říct: facka sem, facka tam,
týkalo se to mne, šel jsem to pomstít sám,
čest otcovu i svou, tak se to někdy zvrtně,
udělal bych to zas, kdyby to bylo nutné.
Sám proti sobě jsem dost dlouho bojoval,
má láska chtěla mě přimět, abych tom vzdal,
takovou mělas moc, že cit mi radil přestat!
Tak hrozná urážka a já ji váhal ztrestat.
Strpět to, nebo se Jiméně znelíbit?
ptal jsem se, vyčítal si zbrklost, chce to klid,
řikal si, chce to čas a všechno urovná se,
užuž jsem zbaběle podléhal tvojí kráse,
až jsem se přece jen vzepřel a jsem rád:
nečestným mužem bys musela pohrdat,
nebyl bych tím, kdo jsem, měl bych se za co stydět
a ta bys měla mě za co i nenávidět.
Kdybych dal na lásku, láska by prohrála,

zbyl by ti jenom stud, že sis mě vybrala.
A říkám: bohužel, musel jsem se tak chovat,
a dokud budu živ, to budu opakovat:
musel jsem ublížit, já to vím určitě,
abych smysl urážku a zasloužil si tě.
Dluh je teď vyrovnán, a když zas muž je mužem,
i tobě bych teď rád splatil, co jsem ti dlužen:
přišel jsem vrátit dluh, ta krev už není má.
Co mělo být, už je, teď ať je, co být má.
Ten mrtvý říká ti: musíš potrestat zločin!
Ty na to právo máš. Já rád tvou rukou skončím:
Prolil jsem jeho krev, abych očistil čest.
Pojď! Bodni! Odvahu! Krev za krev! Za krev – trest!

JIMÉNA: Jsi v právu, Rodrigo, i když jsme nepřátelé,
co je to za život nemít kouska cti v těle,
ať říkám, co říkám, jen křičím bolestí,
nesvádím na tebe to hrozné neštěstí.
Já sama dobře vím, čím se dnes u nás platí,
když někdo urazí tě a čest poplívá ti:
splnil jen povinnost a připomněl mi mou,
tím, žes to udělal s takovou odvahou,
tys mě svým vítězstvím připomněl, že bych měla
jít sama za svou ctí, teď když jsem osiřela,
že i jaká bohužel bych měla jako ty
mstou otce očistit naše dva životy.
Ach, bože, zoufám si, my k sobě být tak krutí,
kdyby ho srazila smrt jinou ze svých smrtí,
ty bys byl jediným balzámem pro duši,
rukou mně nejdražší slzy bys osušil,
běžela bych ti vstříc a byla ti tak vděčná,
že pomáháš mi nést tu tíhu nekonečna –
a přitom musíš být tou druhou ze dvou ztrát:
protože to chce čest, nesmím tě milovat,

ta strašná povinnost, ten řád, jež nelze zvrátit,
mě nutí zničit tě a navždycky tě ztratit.
Ani ty nečekej, že obměkčí mě cit
a že se rozhodnu zbaběle ustoupit,
i kdyby nevímjak ta láska žadonila,
jak ty jsi šlechetný, já budu ušlechtilá:
ty sis mě zasloužil za cenu života,
jenom když zemřeš ty, budu tě hodna já.

DON RODRIGO: Dělej, co žádá čest, neustup od úkolu:
mou hlavu chce, zde je! Dohodněme se spolu,
hned teď ji obětuj, cíl na to právo má,
smrt bude pro mě ta nejsladší pohroma,
jestli se spolehneš na soudní rozhodnutí,
ty nedočkáš se cti, já nedočkám se smrti.
Když ty mě zabiješ, bude slast umírat.

JIMÉNA: Ne, já jsem žalobce, já nebudu tvůj kat.
Mám si tvou hlavu vzít? to říkáš? chceš mě zranit?
Mám na ni útočit? pak ty ji musíš bránit.
Jiný, a ne ty sám mi má tvou hlavu dát.
Já jenom žaluji, jiný má potrestat.

DON RODRIGO: I kdyby nevímjak ta láska žadonila,
jak já jsem šlechetný, ty máš být ušlechtilá.
Požádat jiného, aby se on mstil mně,
to, věř mi, Jiméno, je nesmysl, to ne,
já vlastní rukou smyl z otce ten škraloup špíny,
ty vlastní rukou msti můj zločin, nikdo jiný.

JIMÉNA: Jsi krutý, Rodrigo, proč nechceš ustoupit?
Mně chceš dát zadarmo to, oč ses musel bít!
Ty jsi mi příkladem, i já jsem tvrdohlavá,
tvou pomoc odmítám, čest uhájím si sama.

Můj otec a má čest nechtějí – a buď rád –
nic tvému zoufalství a lásce dluhovat.

DON RODRIGO: Ve jménu přátelství, ve jménu zesnulého,
smiluj se nade mnou, má lásko, ty má něho,
nechtěj být krutější než krutý zákon cti,
vždyť já tě prosím jen o ránu z milosti!
Nemuč mě, pomoz mi, odhodlej se k té ráně:
než tvoji nenávisť, to radši smrt z tvé dlaně.

JIMÉNA: Nenávidět tě? Ne!

DON RODRIGO: Musíš!

JIMÉNA: To nesvedu!

DON RODRIGO: Musíš dbát na pověst, k té měj víc ohledu.
Až se to rozkřikne, řeknou si všichni: prosím,
ona ho miluje, on pro ni není zlosyn!
Umlč ty pomluvy, nestrp tu sprostou lež,
pověst si zachrániš, jen když mě zabiješ.

JIMÉNA: Ne, když tě nechám žít, mé pověsti to přidá.
Právě ti nejhorší uznale řeknou: vida!
tohle má úroveň, a jak jí asi je,
pronásleduje ho, i když ho zbožňuje.
Bolí to vidět tě, obviňovat tě z vraždy,
pořád tě milovat a muset ztratit navždy.
Jdi pryč, uteč, je tma, když tě tu uvidí,
pomluví za to mě, ty myslí na lidi,
kvůli mně! otrou se ne o tebe, jen o mě,
stačí, že jsem tě jen strpěla ve svém domě,
a v noci ke všemu. Tak poslechni a běž!

DON RODRIGO: Chci umřít!

JIMÉNA: Odejdi!

DON RODRIGO: A jak se rozhodneš?

JIMÉNA: I kdyby láska mě prosila: odřekni to,
chci – jak jen budu s to – pomstít se, je mi líto,
a přes odhodlání splnit ten krutý cíl,
jen jedno přeju si: nemít na něj dost sil.

DON RODRIGO: Lásko, ty zázraku!

JIMÉNA: Krutý a zarputilý!

DON RODRIGO: Co trápení nám ti otcové připravili!

JIMÉNA: Kdo by to býval řekl!

DON RODRIGO: Ach, my dva jistě ne!

JIMÉNA: Že než se nadějem, štěstí nám pomine!

DON RODRIGO: Že naše naděje narazí na skalisko,
když už zdálo se, že přístav je tak blízko!

JIMÉNA: Ta bolest zabíjí!

DON RODRIGO: Je pozdě na lítost!

JIMÉNA: Nechci tě poslouchat. Jdi, prosím tě! Už dost!

DON RODRIGO: Sbohem: ten život jdu vláčet
odnikud nikam,
než přijde konečně trest, o který si říkám.

JIMÉNA: A já když nakonec splním, co splnit mám,
ani den nebudu žít déle, přísahám.
Sbohem. A prosím tě, ať tě tu neuvidí.

DON RODRIGO *odejde.*

ELVÍRA: Přes všecka trápení nebesa všechno řídí...

JIMÉNA: Ach, nezačínej s tím, proboha, a jdi spát,
chci teď být sama, běž, musím se vyplakat.

5. SCÉNA

DON DIEGO: Největší úspěchy nám vždycky něco zkalí
a nechce, abychom je do dna vychutnali.
Když už si myslíme, všechno je, jak má být,
nějaká starost se vynoří, a kde je klid?
Jsem rád a zároveň se ve mně něco chvěje.
Viděl jsem mrtvého, jsem pomstěn. Leží tam –
a jeho mstitel se propadl bůhvíkam.
Nohy si uběhám, sotva popadám dechu,
všude se vyptávám a nikde vidu slechu:
záhada, kde se ten můj vítěz nalézá.
A já s tou hromádkou starého železa
dál nehnu. Myslel jsem: obejmů ho, a zatím
objímám jenom stín a navíc se i schvátím.
A prázdno objímat mě tím spíš nebaví,
když podezření se rozrůstá v obavy.

Vzdát se jí nemůžu, a mít ji, mít ji nesmím,
zachrání mě jen smrt, o ničem jiném nesním.

DON DIEGO: Na smrt máš času dost, teď bojuj o život:
králi a Španělsku přijdou tvé síly vhod.
Ty lodě, kterých jsme se báli, jsou už tady,
a říkat nemusím, co jsou ty maurské vpády,
za tmy se s přílivem potichu přikradou,
půl města povraždí a domy vykradou.
Dvůr neví kudy kam a lidi panikaří,
pláč, zubů skřípění, slyšíš to: Mauři, Mauři!
Naštěstí, jak tomu už bývá v neštěstích,
jsou u mně přátelé, na pět set bude jich,
dali mi za pravdu, že všechno má své meze,
a přišli nabídnout své zbraně za Gomeze,
když se to doslechli. A předešels je ty.
A tak se vrhněte na maurské poberty
a zažeňte je tam, kam patří: do Afriky.
Chtějí, abys je ved! Tak řekni: bohudíky,
když smrt, tak krásná smrt! jen takovou jsem chtěl!
smrt v boji s přesilou, smrt z rukou nepřátel.
Rychle se rozhodni, nemáme mnoho času,
když smrt, tak té ať král vděčí za svoji spásu.
Radši se ale vrať s vavříny na čele
a nespokoj se jen se slávou mstitele,
vynuť si na králi odpuštění a na ní –
a na ní tichý smír, nejtišší odevzdání.
Jestli ji miluješ, jak vítěz vrať se jí,
jen vítěz u ní má nějakou naději.
Čas ale naléhá, a já jím tady plýtvám,
nezdržuj se a leť! vzlétni k svým velkým bitvám.
Král musí pochopit, že ztratil Gomeze
a našel Rodriga, Rodriga vítěze.

ČTVRTÉ JEDNÁNÍ

1. SCÉNA

JIMÉNA, ELVÍRA

JIMÉNA:

A víš to určitě? Můžou to být jen řeči.

ELVÍRA: Všude jde jeden hlas, zažehnal nebezpečí,
bil se prý jako lev, teď už ho každý zná,
tak mladý, říkají, a už je hrdina.
Vpadli sem jako blesk, jak blesk se hnali zpátky.
Mauři tu sklidili ostudu. Boj byl krátký,
trval tři hodiny, houfně se vzdávali,
naši jim dokonce dva krále zajali.
A on ty Maury sám prý rubal jako dříví.

JIMÉNA: Ach, Rodrigo že sám dokázal tyhle divy?

ELVÍRA: Ty krále přemoh on. Taková odvaha!
Sám prý je porazil a zajal oba dva.

JIMÉNA: Od koho vůbec máš ty překvapivé zvěsti?

ELVÍRA: Od lidí, stačí se zastavit na náměstí,
a všude slyšíte, to on, náš spasitel,
naš anděl strážný, on, náš osvoboditel.

JIMÉNA: A král? co říká král, teď jistě všechno zváží?

ELVÍRA: K němu se Rodrigo zatím prý neodvází.
Ale don Diego snad se už dal do práce:
přivedl královi jeho dva zajatce
a žádá o milost: postavil se těm lotrům,
milost si zaslouží, vždyť zasloužil se o trůn.

JIMÉNA: A není raněný?

ELVÍRA: To snad ne, doufám.

JIMÉNA: Snad?

ELVÍRA: Co je vám? Snad mi tu nechcete omdlívat?

JIMÉNA: Ach ano, ten můj hněv si málem přestal věřit!
Mám se bát o něho, a sobě zpronevěřit?
Chválí ho, velebí, a mně to lahodí,
vůle se potácí a čest se zahodí.
Buď zticha, lásko, mlč, můj hněv měj za porotce,
dva krále přemohl, zabil mi ale otce,
černě těch smutečných šatů se musím ptát,
kdo že to umí tak odvážně bojovat,
i když je pro všechny hrdina, já kam vkročím,
mám kam se podívám před očima ten zločin.
Truchlivá výzdobo, smuteční závoje,
vy, z kterých volá zášť: nevzdej se bez boje!
vy černé flóry, co povíváte mým bytem,
obrněte moji čest v urputném boji s citem,
a kdyby láska mě zmáhala, křičte: dost!
a připomeňte mi tu smutnou povinnost.
Potrestat, potrestat, má ruka si ho najde.

ELVÍRA: Pst! Jde sem infantka. Slyšíte! Infantka jde!

2. SCÉNA

INFANTKA, JIMÉNA, LEONORA, ELVÍRA

INFANTKA:

Nejdu tě, Jiméno, utěšit v trápení,
spíš promísit tvůj pláč s mým na tvém rameni.

JIMÉNA: Radši se radujte z toho, co posílá vám
a celé Seville laskavé nebe, madam.
To právo na vzdechy tu mám já jediná,
zlo, které zažehnal ten slavný hrdina,
a štěstí, které vám vrátilo jeho zbraně,
ať dělám co dělám, se neusmívá na mě:
městu a královi posloužil víc než dost,
jen mně je osudná ta jeho statečnost.

INFANTKA: Ale co udělal, to stojí za oslavy.

JIMÉNA: Už se mi donesly ty nejčerstvější zprávy.
Bohužel, princezno, mně nejsou příjemné:
jestli má úspěchy ve válce, v lásce ne.

INFANTKA: Co se ti na jeho oslavování nezdá?
Teď se ti nelíbí, když vyšla jeho hvězda?
Jeho jho je tvým jhem, když sis ho vybrala,
ta chvála na něho je i tvá pochvala.

JIMÉNA: Snad právem chválí ho, on v tom hrál
hlavní roli,
ale mě bohužel ta chvála bolí, bolí,
když jeho velebí, mě to spíš skličuje,
vidím, co ztrácím v něm, když vidím, jaký je.
Lít olej do ohně jen to umí ta láska,

když slyší chvalozpěv, a oheň, oheň praská:
ale má povinnost je silnější než cit,
i když ho miluju, musím ho zahubit.

INFANTKA: Povinnost! Včera ti dvůr za to svorně tleskal,
když ještě netušil, co se to stane dneska,
říkal: je charakter, tvrdost ti schvaloval,
pokud jde o lásku, to tě moc litoval.
Dovolíš, abych ti upřímně poradila?

JIMÉNA: To by byl zločin vás neposlechnout.

INFANTKA: Má milá,
dnes už by nebylo správné ho potrestat.
Rodrigo se teď stal oporou pro náš stát,
Maur před ním utíká, Kastilsko se v něm vidí,
jenom si poslechni ty rozjásané lidi,
slyšíš to, a král sám jim dává za pravdu,
že v něm má za otce výtečnou náhradu.
Je to tak, Jiméno, řeknu ti otevřeně,
jestli chceš jeho smrt, chceš zkázu celé země.
Pomstíš se za otce, a přitom bohužel
vydáváš celou vlast do rukou nepřátel!
To chceš trestat i nás? A zač, za jakou vinu?
To se snad někdo z nás podílel na zločinu?
Zabil a muselas ho za to žalovat,
kde je však řečeno, že si ho musíš brát?
Já první bych ti to, Jiméno, rozmluvila:
lásku mu odepři a nech ho nám, má milá.

JIMÉNA: Nesmím si dovolit takovou laskavost,
nemůžu přece říct: bolí to, tak už dost.
I když by bolest mě do srdce stokrát bodla,

kdyby mu žehnal král a pro lidi byl modla,
a kolem něho stál celý vojenský sbor,
ty jeho vavříny musí zastřít můj flór.

INFANTKA: To šlechtí: v zájmu cti odsunout všecko
stranou

a obětovat i hlavu tak milovanou,
někdy však šlechtí víc – ctít příkaz jediný:
zájmu všech podřídit zájem své rodiny.
Vyžeň ho ze srdce, to bude trest, když pozná,
žeš vystřízlivěla, jen ta rána je hrozná.
Na prvním místě vlast. A ještě něco zvaž:
tím, co chceš udělat, si krále nezískáš.

JIMÉNA: I když mě zavrhne, mě už nic neumlčí.

INFANTKA: Rozvaž to, Jiméno, člověk se pořád učí,
nechám tě přemýšlet, vím, všecko nejde hned.

JIMÉNA: Po smrti otcově nemám co rozmýšlet.

3. SCÉNA

DON FERNANDO, DON DIEGO, DON ARIAS, DON
RODRIGO, DON SANCHO

DON FERNANDO: Ty vzácný dědici rodiny, která mi je
největší oporou a slávou Kastílie:
co předek – hrdina, a vděčíme jim všem:
ty ses jim vyrovnal hned prvním pokusem.
Přiznám se, jak jsem král, přesahuje mé síly
tvé činy odměnit, jak by si zasloužily.
Osvobodil jsi zem od drzých nepřátel,

upevnil jsi můj trůn, když už se kymácel,
ani jsem nestačil ohlásit maurský nájezd,
už jsi je rozprášil a už museli zalézt,
a za to za všechno ti vděčím jako král
a nemám naději, že bych dluh vyrovnal.
Ať jsou ti odměnou ti dva zajatí vězni,
říkají ti: náš Cid, a tak si je i vezmi,
Cid v jejich jazyce znamená přece pán
a já ti s radostí ten titul ponechám.
Buď odedneška Cid, buď hradba proti vpádu,
buď pro Toledo děs a hrůza pro Granadu,
a pro mé poddané má vděčnost, buď můj Cid,
jemuž se nemůžu nikdy dost odvděčit.

DON RODRIGO: Ach, vaše výsosti, ušetřete mě studu,
takové uznání si u vás vydobudu
za službu, kterou jsme povinni královi:
pro mě to byla čest, neděkujte mi vy.
Všecko v mém životě je dar, dar vaší země,
vzduch, který vdechují, krev, která proudí ve mně,
kdybych ji prolít měl, vydechnout naposled,
je to má povinnost vrátit ty dary zpět.

DON FERNANDO: Je to spíš otázka, *jak* dostát povinnosti,
tak odvážně jak ty se málokdo jí zhostí,
a jestli odvaha nepřekročí svou mez,
nemůže dospět tam, kam ty jsi došel dnes,
dál, než bych mohl chtít. Patří ti všechna chvála.
A teď mi vypravuj, jak bitva probíhala.

DON RODRIGO: Řeknu vám, výsosti, i co se neříká:
když vpadli do města, vypukla panika,
houf přátel u otce mě strhl, jejich zápal

mě zbavil úzkosti – po tom všem, já je chápal...
A přesto, výsosti, odpusťte, prosím vás,
měl jsem dát hlášení a čekat na rozkaz.
Sbor stál, jen vyrazit, čas kvapil, skrz tu vřavu
bych k dvoru nedošel, stálo by mě to hlavu,
a když už bych ji měl ztratit, tak hned a tam,
v boji za vaši věc a umřít kvůli vám.

DON FERNANDO: Tu mstu ti promíjím a prominou i jiní,
tvá uhájená vlast ti bude obhájkyňí:
a Jiména, já vím, utěšit bych ji měl,
vyslechnout a nic víc. Stalo se, bohužel. –
A jak to bylo dál.

DON RODRIGO: Říkali: veď nás! A tak –
když naléhali – vyrazil jsem v atak.
Vyšlo nás na pět set, táhli jsme na přístav,
a to už bylo nás na tři tisíce hlav,
když viděli, jak jdem, ti, co se nejvíc báli,
se bez zaváhání hromadně přidávali,
takže jsem v přístavu měl už tři oddíly.
Dva jsem skryl do lodí, které tam kotvily,
a s třetím oddílem, který už nedočkavý
čekal, kdy vyrazí a rozrůstal se v davy,
jsme všichni potichu zalehli na břehu.
Celou tu krásnou noc jsme byli ve střehu.
Strážím jsem nařídil, má-li to projít hladce,
zalehnout, nemluvit a neukazovat se,
a já si dokonce trouf tvrdit, že vy sám
jste vydal rozkazy a já je předávám.
A tu se objeví snad třicet plachetnic
v matném přisvitu hvězd, možná jich bylo víc,
a nechávají se unášet přílivem,

ten známý maurský trik vniknout s mořem až sem.
Necháváme je plout, nikdo tu zdá se není,
žádná stráž v přístavu ani na opevnění,
hluboké mlčení, a to je ošálí,
už nepochybují, že na nás vyžrali,
přirazí ke břehu, zakotví, vyskákají
a padnou do pasti, naši se do nich dají.
Všecko se odehrá v jediný okamžik,
vyřítíme se z tmy, spustíme strašný křik,
ti naši na lodích taky volají: Na ně!
Mauři jsou zmatení, kolem nich řinčí zbraně,
ti, co jsou na břehu, jsou zdá se zoufalí,
myslí, že bez boje nadobro prohráli,
a válku nechtěli, jen krást umí ten chmaták,
a teď past ze všech stran a nečekaný útok.
Než tasí a než si najdou svou korouhev,
kam šlápneš, valí se potokem jejich krev.
Pak jejich princům se podaří zjednat kázeň,
začnou je šikovat, opadáva z nich bázeň
a hanba z takové laciné pohromy
jim vrací odvahu a sebevědomí.
Vrhnou se proti nám, i naše krev teď teče,
víme, co dokážou ty zakřivené meče,
na zemi, ve vodě a kolem dokola
krev a krev, masakr a všude mrtvola.
Ó kolik hrdinství a heroických činů
zapadlo bez slávy uprostřed nočních stínů,
v nichž každý – jediný svědek rozdaných ran –
nevěděl, neskončí-li stejně krutě sám!
Já mezi bojem jsem obcházel naše řady,
tam jsem hnal jedny vpřed, zaštitil druhé tady,
a seřazoval ty, co přišli na pomoc:
a tak to trvalo bezmála celou noc.

Až úsvit dokázal, jak dobře jsme to zvládli.
Maur ztrácí odvahu, na každém kroku padlí
a k nám jdou posily a všechny při chuti:
nad touhou zvítězit vyhrá strach ze smrti,
Mauři se rozběhnou k lodím a přetnou lana
a spustí strašný ryk... Úžasná podívaná,
zmatek a honem pryč, pryč, jsou jak zběsilí,
vidí, že králové se nenalodili,
ale strach zvítězí, jen pryč, ať skončí jatky.
Přiliv je přinesl a odliv nese zpátky,
a jejich králové ze všech stran sevření
s hrstkou svých vojáků a všichni zranění,
rvou se dál, hodlají prodat svůj život draze.
Vzdejte se, vzdejte se! opakuju ty fráze,
šermují, neslyší, teprv když uvidí,
že jejich vojáci jsou všichni pobití,
a že už nemají naději, ptají se,
kdo je tu velitel, já, řeknu, vzdají se.
Oba jsem poslal vám. Vám měli by se vzdát.
A tak je po boji, není s kým bojovat.
A to je, výsosti, jak jste si přál, má zpráva...

4. SCÉNA

DON FERNANDO, DON DIEGO, DON RODRIGO, DON
ARIAS, DON ALONSO, DON SANCHO

DON ALONSO: Výsosti, Jiména, dovolává se práva.

DON FERNANDO: Mrzutá povinnost! Věc značně nemilá!
Běž, teď bych nebyl rád, kdyby tě viděla.
A tak tě vyháním namísto vděčných díků.
Dřív tě však obejmú, pojď, ty můj bojovníku.

DON RODRIGO *odejde.*

DON DIEGO: Pronásleduje ho, a chce ho zachránit.

DON FERNANDO: Prý ho dál miluje. Vyzkoušíme ten cit.
Tvařte se zkroušeně.

5. SCÉNA

DON FERNANDO, DON DIEGO, DON ARIAS, DON SANC-
CHO, DON ALONSO, JIMÉNA, ELVÍRA

DON FERNANDO: Nu, je, co jste si přála.
V tak brzký závěr jste snad ani nedoufala.
Je mrtev, zvítězil a podleh zranění,
teď právě dokonal na našem rameni,
vy sama byste se tak pomstít nedovedla.
Nebe vám pomohlo.
(*Diegovi*) Podívejte, jak zbledla.

DON DIEGO: Snad nám tu neomdlí! Vidíte, jak to je.
Jakápak nenávist! Pořád ho miluje.
Největší tajemství a bolest všechno poví.
Ta pořád toužebně sní o svém Rodrigovi.

JIMÉNA: Je mrtvý? Rodrigo! Mrtvý!

DON Ach ne, je živ.
Pořád tě miluje, všechno je jako dřív.
Netrap se pro něho, už nemáš důvod k smutku.

JIMÉNA: Omdlí se z radosti, stejně jak ze zármutku,
i štěstí nejednou je silnější než my,
duši nám zaskočí a smysly ochromí.

DON FERNANDO: Chceš, aby uvěřil v nemožné?

Proč to děláš?

Svou bolest nezapřeš a sebe nepředěláš.

JIMÉNA: Nu budiž, pro mě to je další neštěstí,
věřte, že opravdu omdlévám bolestí:
je, je to bolestné a je to výsměch právu,
jestli smrt ukradne mé pomstě jeho hlavu,
smrt v boji za svou zem! Co zbude z života,
když mně trest unikne a záměr ztroskotá?
Jen nespravedlnost, a nad ní rukou mávnou.
Já pro něj žádám smrt, ale smrt ne tak slavnou.
Smrt, která taky ho vysoko vyzdvihne,
na jiné lešení, na katafalk cti – ne!
Ne jako hrdina, ať zemře rukou kata,
a jeho památka ať nevybředne z bláta.
Smrtí za svoji zem by nikdo nepohrd,
je cestou k věčnosti taková krásná smrt.
Mám radost, zvítězil, dal jim za vyučenou,
vám vrátil stát a mně mou oběť: ověncenou
ne květy asfodél, snítkami vavřínu,
mám zpátky vítěze, vojáka, hrdinu,
tím spíš teď hodí se poslat ho za hrdiny,
poslat ho za otcem a podsvětními stíny...
Ach běda, propadám jen marné iluzi.
Jemu tu ode mne vůbec nic nehrozí.
Co zmůžu slzami, řeknou: plač, ale tiše!
a jeho asylem je celá vaše říše,
všecko si dovolí pod vaší ochranou,
zvítězil nad Maury, zvítězí nade mnou,
prolitá maurská krev, ta jeho další trofej
zpečetí bezpráví, a ty si třeba zoufej,
zákon sem, zákon tam, není to poprvé,
vleč se za ním a mlč jak ti dva králové.

DON FERNANDO: Takhle ne, Jiméno, vyvádíš jako divá.
Dřív všechno rozvažuj, chceš-li být spravedlivá.
Zabil ti otce a – otec byl agresor,
to padá na váhu, pokud jde o ten spor.
Dřív než mě obvineš, a to je příliš snadné,
porad' se se srdcem: vid' Rodrigo v něm vládne,
a ono vskrytu mi děkuje, nebožák,
že jsem ti zachránil milence. Je to tak?

JIMÉNA: Zachránil? jeho? mně?! jste prapodivný soudce.
Mně! – strůjce všeho zla a vraha mého otce!
Mé žaloby jsou vám jak vidím lhostejné.
Očekáváte vděk? A vyslechnete mne?!
Slzy nic nezможou, a když nedáte na ně,
dovolte, výsosti, ať rozhodnou to zbraně,
je to ta jediná možnost, o které vím,
zbraní mě urazil, zbraní to odplatím.
Všem vašim rytířům vzkazuji: porazte ho,
kdo jeho hlavu mi přinese, budu jeho,
ať spolu bojují, hned se za něho vdám,
když nad ním zvítězí, Rodriga potrestám.
Dovolte, výsosti, ať všude rozhlásí to.

DON FERNANDO: Ten zvyk se přežívá, Jiméno, je mi líto,
jaký sleduje cíl? Potrestat zločiny,
a stát nám připravit o velké hrdiny?
Víc škod než užitku je z toho obyčje,
nevinné zahubí a provinilcům přeje.
Rodriga nevydám náhodě osudu,
jsem mu moc zavázán, s tím svolný nebudu,
byť jeho přečin byl sebevíc neurvalý,
Mauři ho odnesli s sebou, když utíkali.

DON DIEGO: To vy sám, výsosti, rušíte platný řád,
který se u dvora uplatnil tisíckrát?!
Co tomu řekne lid a celý dvůr, až zjistí,
jak si ho chráníte, a už jen ze závisti
ho všichni pomluví: na to se nezmůže,
taková krásná smrt je jenom pro muže.
Ne, vaše přízeň by mu byla pro ostudu.
Ať plody vítězství vychutná beze studu.
Hrabě se ukvapil a on ho potrestal,
choval se jako muž a ať jím je i dál.

DON FERNANDO: Nu dobrá, chcete-li,
ať rozhodne se bojem,
ale jen jedním z nich, ne se stem dalších po něm,
jinak z všech, jak tu jsou, slib daný vítězi
udělá soupeře, tím se to zamezí,
jen jeden může s ním bojovat, k tomu svolím,
dát ho všem na pospas, to ne, to nedovolím.
(Jiméně)
Vyber si, koho chceš. A konec tahanic.
Po tomhle souboji už na mně nechtěj nic.

DON DIEGO: Neomlouvejte ty, jež jeho pověst děsí:
dejte tu možnost všem – a nikdo netroufne si.
Jen je tam pošlete a strachem zešílí,
po tom, co Rodrigo dokázal před chvílí!
Kdo by se odvážil podstoupit tyhle hrůzy,
byl by moc statečný, anebo spíš moc drzý.

DON SANCHO: Dejte tu možnost všem: strach je tu
zbytečný,
ten drzý, to jsem já, či spíš ten statečný. –
Prokažte laskavost tomu, čím hořím, madam,
vy jste to slíbila a já vás o to žádám.

DON FERNANDO: Už jsi se rozhodla? Svěřuješ mu
svou při?

JIMÉNA: Má můj slib.

DON FERNANDO: Připravte se tedy nazítří.

DON DIEGO: Až zítra, výsosti? Ne, proč to otálení:
když máme odvahu, jsme vždycky připraveni.

DON FERNANDO: Jen dobojoval, hned další boj?
Nač ten spěch?

DON DIEGO: Tím vypravováním Rodrigo nabral dech.

DON FERNANDO: Ať aspoň hodinu či dvě si odpočine.

Snad souboj nesvede k nápodobě i jiné,
já sám dám najevo, že jenom s nechutí
jsem musel povolit krvavé střetnutí,
tím, že tam nepůjdu, a nikdo z dvora ovšem.
(*Donu Ariasovi*)

Soudcem jim buďte vy, pak povíte mi o všem.

Dbejte, ať bojují tak čestně, jak jen lze.

A po boji mi hned přiveďte vítěze.

Ať je to kdokoli, stane se jeho ženou:

já sám ho osobně zavedu za Jiménou,
aby si vyžádal slib její věrnosti.

JIMÉNA: Tak tvrdý zákon mi vnutíte, milosti?

DON FERNANDO: Na něj si naříkáš? Rozumím
tvému vzdoru,

když vyhrá Rodrigo, přijmeš ho bez odporu.

Od toho příkazu ustoupit nehodlám:

ať zvítězí kdo chce, za toho tě hned vdám.

PÁTÉ JEDNÁNÍ

1. SCÉNA

DON RODRIGO, JIMÉNA

JIMÉNA: Co! ty si troufneš sem, Rodrigo, ke mně? za dne?
Ta ostuda! jdi pryč! to dobře nedopadne.

DON RODRIGO: Jdu na smrt, Jiméno, a jsem tu naposled,
jen vám dám poslední sbohem a půjdu hned:
Láska mě vede k vám, láska až do skonání,
nepřijme mou smrt dřív, než řeknu: díky za ni.

JIMÉNA: Ty že jdeš na smrt? Ty?

DON RODRIGO: Já, vstříc té radosti,
že smím konečně být obětí vaší msty.

JIMÉNA: Na smrt? ty? Se Sanchem? To mluvíš o souboji?
Srdce tak srdnaté, a ono se snad bojí?
Kam jsi dal odvahu a kde on – on ji vzal?
Nezačals bojovat a už bys umíral!
Troufá si na Maury, i na otce si troufá,
a když jde o Sancha, tak Rodrigo si zoufá!
Jak na zavolanou taková obava.

DON RODRIGO: To není, Jiméno, boj, to je poprava.
Proč žít? láska se ptá. Žít? – Nech si tu chuť zajít.

Když vy chcete mou smrt, jak mám svůj život hájit?
Chuť nemám! Odvaha? Ne, ta mi nechybí,
proč zachraňovat to, co vám se nelíbí.
Kdyby dnes v noci šlo jen o mou záležitost,
byl bych to skoncoval, necítím k sobě lítost,
ale byl v sázce lid a moje vlast a král,
kdybych se nebránil, všechny bych zrazoval.
Duch nedovolí mi, když nejde jenom o mě,
ten život buď čím buď opustit věrolomně.
Teď však jde o mou věc a v sázce jsem já sám,
vy žádáte mou smrt, já ortel přijímám.
Zášť je zášť, jiný vám poslouží, zabije mě,
smrt z vaší ruky si nezasluhuju zřejmě:
já jeho úderům se bránit nehodlám,
je třeba vážit si toho, kdo slouží vám,
když hájí vaši čest, slast bude každá rána,
jako byste mi ji zasadila vy sama,
klidně mu nastavím hrud', ať ji zkrvaví,
jen bodej, řeknu mu, a bodnete mě vy.

JIMÉNA: Ta smutná povinnost – která mě krutě nutí,
třebaže bráním se, kroužit kolem tvé smrti –
tvé lásce vnucuje tak nelítostný řád?
Ty mému mstiteli, že nesmíš vzdorovat?
Nedej se zaslepit, nejde jen o tvou hlavu,
jde v tomhle souboji i o tvou čest a slávu.
Řekli by: Rodrigo byl slavný jenom den,
je mrtvý Rodrigo, řeknou, byl poražen.
Čest je ti milejší než jsem ti já kdy byla,
krev mého otce tě kvůli ní potřísnila,
a láska neláska, zřekl ses kvůli cti
nejsladší naděje mít mě, mě, navždycky,
a ona pro tebe už dnes nic neznamená,
že se chceš bez boje dát srazit na kolena?

Je jako počasí ta tvoje statečnost?
Pročpak ji nemáš teď? a proč's jí dřív měl dost?
Když máš mě zurážet, neplatí žádné kdyby,
když nemáš urazit, i odvaha ti chybí?
To se i, Rodrigo, mrtvému otci mstíš,
že se vzdáš druhému, když otce porazíš?
Jdi, přej pomstu i mně, nevzdávej se tak brzy,
a ze všech sil braň čest, když už tě život mrzí.

DON RODRIGO: Kdo Maury zažene, hraběte porazí,
nemusí starat se o další důkazy.
Je pod mou úroveň starat se o lesk jména,
celý svět dnes už ví, jaká je jeho cena,
že moje odbaha ví vždycky, jak si vést,
svět ví, že nejdražší ze všeho je mi čest.
Ne, ne, v tom souboji, když už jsme u té slávy,
Rodriga ani smrt o jméno nepřipraví,
o něm se neřekne, že jednal zbaběle,
když nepřemožen se vzdal ruce mstitele.
„Zbožňoval Jiménu,“ řeknou jen, až to zjistí,
„nechtělo se mu jen žít s její nenávisí,
byl jenom po vůli údělu, který chtěl,
aby ho zničila, on mu rád vyhověl,
žádala jeho krev a dluh platit se sluší,
jinak by těžký hřích zatížil jeho duši.
Lásku dal za svou čest a za mstu Jimény
zaplatil životem, dluhy jsou splaceny,
přes všecku naději dal přednost před Jiménou
své cti a Jiméně před životem.“ Mé jméno,
jak sama zjistíte, až padnu v souboji,
se újmy nedočká a se ctí obstojí.
Má dobrovolná smrt dokáže to, co já chci:
že jsem vám mohl dát jenom já satisfakci.

JIMÉNA: Když tě ta myšlenka na smrt tak popadla,
že život a tvá čest jsou slabá lákadla,
teď tu mou lásku mi, Rodrigo, splať a mečem
mě zachraň před Sanchem, vyhov mi aspoň v něčem,
bojuj, ať nemusím splnit slib a žít – s ním!
Jdi, zbav mě člověka, kterého nesnáším.
Co ti mám ještě říct? Zbav mě mé povinnosti,
přinuť mě k mlčení. Jdi, úkolu mě zprosti.
Máš-li mě ještě rád, čeká tě odměna:
tou cenou vítězi je tvoje Jiména.
Ach, co tu povídám? až do krve se stydím.
(Odejde.)

DON RODRIGO: Je někde nepřítel, kterého nevyřídím?
Vy Mauři z Navarry, z Kastilska, všichni sem!
a všichni stateční, které zná naše zem,
spojte se v armádu, vyrazte do útoku,
abyste zdolali tak povznesenou ruku,
vy všichni, jak tu jste, vstaňte a bijte ji:
teď už mi nikdo z vás nevyrve naději.

2. SCÉNA

INFANTKA: Mám dál dbát na tebe, ty úcto k mému rodu,
ty, jež mé lásce říkáš hřích?
Nebo mám podlehnout, ach lásko, tvému svodu,
když říkáš: předsudky jsou tyran, zbav se jich.
Čí hlas poslechnout měla bych?
Lpět na lásce či na původu?
Až ke mně, Rodrigo, tě povznesl tvůj čin.
I když jsi statečný, nejsi však králův syn.

Jsi krutý osude, když odděluješ hrází
mou lásku a mou čest.

Je hrdina, a co mu ještě schází,
že ta tvá láska, princezno, je trest?
Bože, co ještě musím snést!
Až v hloubi srdce mrazí!
Jenom to trápení, nic víc mi nezbyvá:
ani se lásky vzdát, ani říct mu: jsem tvá!

Takové ohledy! Co je v tom nerozumu!
Svět by mnou za to pohrdal?
I když jsem určena jenom dědici trůnu,
co kdybys, Rodrigo, i přesto si mě vzal?
Dva krále zajals, nejsi i ty král
a nemáš právo na korunu?
A jestli dali ti to slavné jméno Cid,
neřekli, koho si také smíš podmanit?

Teď si mě zaslouží, myslí však na Jiménu.
Můj dar – a mám z něj nevíc škod.
Skon otce nepohnul ji k nenávisti k němu.
Ta mu jen nerada ukládá o život.
A tak ten zločin nepřinesl plod,
a trápit se už nemá cenu.
Osud mi vrací dar, ne já, on to tak chtěl,
to on mě potrestal láskou dvou nepřátel.

3. SCÉNA

INFANTKA, LEONORA

INFANTKA: Co, Leonoro, chceš?

LEONORA: Říct vám, že jsem moc ráda,
že se vám konečně zklidnila duše, madam.

INFANTKA: Co tě to napadlo? Zklidnila! V zoufalství?!

LEONORA: Cit žije z naděje, umírá spolu s ní.
Rodrigo přestává být pro vás přitažlivý,
buď padne v souboji, nebo se vrátí živý,
splní, co splnit měl, a pak si vezme ji.
A váš duch ozdraví, když ztratí naději.

INFANTKA: Nu, to se uvidí.

LEONORA: To znamená, že tedy...

INFANTKA: Naděje umírá ze všeho naposledy.
Jde s touhle podmínkou do souboje? Tím líp.
Už něco vymyslím a ona zruší slib.
Láska je tyranka a když zaplatíš strastí,
taky tě naučí, jak nastražovat pasti.

LEONORA: Co tady zmůžete? Sama jste viděla,
ani smrt otcova je nerozdělila!
Z chování Jimény je přece jasně vidět,
že ho chce potrestat, ale ne nenávidět.
Souboj si vynutí a nevybírá si,
svěří boj prvnímu, kdo se jí přihlásí,
a neobráti se, a ví proč, na hrdiny,
o kterých – po všech těch šarvátkách – mluví činy.
Jí stačí Sancho. Proč? Proč se jím spokojí?
Protože Sancho jde poprvé k souboji,
to bude lahůdka, proto ho vzala s chutí,
je prostě zelenáč, je na něj spolehnutí.
Souboj je záminka, že udělala dost –
pro svoje svědomí i pro svou povinnost.
Ovšemže, Rodrigo zvítězí, o tom nemá
nejmenší pochybnost – a bude usmířená.

INFANTKA: To už jsem prohlédla jako ty, nicméně
miluju vítěze navzdory Jiméně.
Co dál? Jen trápit se od rána do večera?

LEONORA: Ne, nezapomínat, čí jste, princezno, dcera:
Chtít poddaného, vy? Vás má si vzít jen král!

INFANTKA: Jenomže bohužel můj zájem přesedlal.
Ne, nemiluju už Rodriga, poddaného,
miluju tentokrát jiného než jen jeho,
a ten, ten může se ledasčím pochlubit,
je pán dvou monarchů a jmenuje se Cid.
Přesto se přemůžu, pověst mi nejmíň vadí,
ustoupím, když ti dva se mají tolik rádi.
I kdyby kvůli mně měl být králem můj Cid,
dar zpátky nevezmu, já musím ustoupit.
A když má vyhrát on, je třeba dostát slovu:
pojď, půjdem k Jiméně, darujem jí ho znovu.
Pojď, už mě nehubuj, víš, jak jsem zoufalá,
ať to i dokončím, jak jsem to začala.

4. SCÉNA

JIMÉNA, ELVÍRA

JIMÉNA: Hrůza! Ach! Utěš mě. Je to tak zamotané!
Ať doufám v co doufám, mám strach, že se to stane!
Hned něco chci, hned ne, jsem z toho zoufalá,
není nic, co bych hned zas neodvolala.
Bijí se pro mne dva, a nevím, co chtít radši,
ať vyhrá kdokoli, bude to stejně k pláči:
bojím se, Elvíro, čeká mě strašná věc –
buď otec bez pomsty – či mrtvý milenec.

ELVÍRA: Buď jak buď skončí to a bude po úzkosti:
budto se dočkáte Rodriga, nebo pomsty,
a ať už osud dnes cokoli udělá,
vrátí vám vaši čest a dá vám manžela.

JIMÉNA: Štitím se obou dvou, hrůzou mě z obou mrazí,
jeden vrah Rodriga, druhý vrah otce! Vrazi!
Manžel a člověk ho už předem nesnáší,
má ještě na rukou krev ze všech nejdražší,
a já si ho mám vzít! Není to důvod k vzdoru?
Smrt mě tak neděsí jak rozuzlení sporu.
Jdi, lásko, i s tou mstou, zešílím kvůli vám,
za tuhle cenu se těch vašich slastí vzdám.
Ty, krutý osude, ty páne lidských mezí,
ukonči souboj tak, ať nikdo nezvítězí,
ať nikdo nepadne a nikdo neprohrá.

ELVÍRA: Má pokračovat dál ta nelítostná hra?
Takže to trápení bohužel nepřestává
a vy se musíte dál dovolávat práva,
dát znát že vaše zášť je pořád veliká
a z lásky uštvat si až k smrti Rodriga.
Podle mně prospěje vám víc než celá pýcha,
když jeho vítězství vás přiměje být zticha,
a bude po pláči, slib zrušit nesmíte
a král vám vnutí to, po čem tak toužíte.

JIMÉNA: Ne, i když zvítězí, ta povinnost je svatá,
poddát se nemohu, byla to velká ztráta,
a zákon souboje a vůle králova
mně nezakážou to, co musím a chci já.
Zvítězit na Sanchem bude snad pro něj snadné,
ale čest Jimény tak lehce neovládne,

a ať mu slíbil král za vítězství, co chtěl,
má čest mu postaví sto dalších nepřátel.

ELVÍRA: Ach, jděte! Nedej Bůh – v té vaší hrozné pýše –
aby vás nakonec s tou pomstou nevyslyšel.
Vy místo abyste mluvila o štěstí,
odmítáte i smír, v němž čest zůstane ctí?
To že je povinnost? K tomuhle že vás nutí?
Otce snad vzkřísíte tou Rodrigovou smrtí?
Nemáte, bože, dost na jednom neštěstí?
Ztrácet je vždycky co? je málo bolesti?
Takhle být rozmarná, jak se ten osud splete,
vy toho člověka si nezasluhujete.
Takové rouhání, ale Bůh všechno ví,
Rodrigo umře a dají vás Sanchovi.

JIMÉNA: Nech toho, Elvíro, tohle mi nepovídej,
jsem málo zoufalá a tak mi ještě přidej.
Dokážu to, jen chtít, odmítnu oba dva:
teď ovšem musím stát na straně Rodriga –
ne, nemiluju ho – protože jestli prohrá,
co potom se Sanchem, má by to byla prohra.
Přeju mu ze strachu, ne z lásky, ne a ne!
Bože! On! Elvíro, všechno je ztracené.

5. SCÉNA

DON SANCHO, JIMÉNA, ELVÍRA

DON SANCHO: Mám k nohám složit vám ten meč...

JIMÉNA: O čem to mluví?!
Cože? Meč potřísněný Rodrigovou krví?
Jdi s tím pryč! Co tu chceš? Copak to nestačí,

vzals mi, co bylo mi na světě nejdražší!
Má lásko, vybuchni, proč by ses ještě bála,
otec je pomstěný, nač by ses zapírala?
Ten úder dal mi – čest, a duši beznaděj
a lásce svobodu: plameni, plápolej!

DON SANCHO: Kdybyste v klidu...

JIMÉNA: Ty! Jsi zrůda, hnusná, podlá,
ty, ty vrah hrdiny, a on to byl má modla!
Zákeřně zabils ho, nebýt tvé sprostoty,
nikdy by nepodleh někomu jako ty.
Nečekej, že se ti odměním za tvou snahu,
myslil si, že mě mstíš, a zabils mě, ty vrahu.

DON SANCHO: Pusťte mě ke slovu, prosím vás,
on si přál...

JIMÉNA: Chceš se mi pochlubit, jak jsi to udělal?
Předvést svou statečnost, své kokrhání pýchy,
a popsat jeho smrt a moje, moje hříchy?

6. SCÉNA

DON FERNANDO, DON DIEGO, DON ARIAS, DON SAN-
CHO, DON ALONSO, JIMÉNA, ELVÍRA

JIMÉNA: Proč bych se, výsosti, dál přetvařovala.
Sám víte jako já: byla to jenom hra.
Milovala jsem ho, a je to moje práce,
trest za otcovu smrt udělal z něho štvance,
viděl jste, Sire, sám, snažila jsem se dost,
před láskou byla mi přednější povinnost.

Je mrtev, jako já, proto ta velká změna,
z té kruté mstitelky je milenka a sténá.
Otcí jsem splatila mstou za dar života,
pláč je dluh za lásku, bolest a samota.
Že za mě bojoval a ubil ve mně ženu,
mám donu Sanchovi se dostat za odměnu!
Ne, slitování! Ne! To může jenom král:
prosím vás, abyste ten příkaz odvolal.
Ať za to vítězství, jímž ztrácím, co mám ráda,
žádá všechno, co mám, jen mě ať nepožádá,
chci dožít v klášteře, plakat až do konce,
trápit se nad smrtí otce i milence.

DON DIEGO: Co ale božemůj je na té lásce zlého?
Vidíte, výsosti, přiznává: miluje ho.

DON FERNANDO: On žije, Jiméno, nestalo se mu nic.
Don Sancho zřejmě ti neřekl, co měl říct.

DON SANCHO: Snad jí mé vzrušení, výsosti, polekalo:
já jí hned po boji přišel říct, co se stalo.
Ten její hrdina, kterého miluje,
řek, když mě odzbrojil: „Dost, konec souboje,
to radši podlehnout za takovouhle cenu,
než zabít někoho, kdo se bil za Jiménu.
Ale má povinnost mě volá ke králi,
k ní běž ty, řekni jí, jak jsme se utkali,
a přines jí svůj meč, dar od vítěze.“ Šel jsem,
popletl ji ten kord, rozkřičela se děsem,
myslila, že jsem já zvítězil v souboji,
a hněv ji prozradil, že o mě nestojí,
že jeho miluje, že je jen Rodrigova,
já jsem se, výsosti, nezmohl na dvě slova.
I když jsem poražen, jsem šťasten, ano, jsem,

ztrácím ji, mám ji rád, loučím se svým snem,
vítám svou porážku, všechno je příliš malé
před velkým vítězstvím lásky tak dokonalé.

DON FERNANDO: Tu lásku zapírat je už teď zbytečné.
Stydět se nemusíš, Jiméno, vůbec ne.
Tvůj chvályhodný stud už tady nemá místa,
dluhy jsou splaceny a tvoje pověst čistá.
Otce jsi pomstila a mstilas ho už tím,
žeš hnala Rodriga vstříc všem těm úskalím.
Vidíš, ty něco chceš, a rozhodne to nebe.
Žila jsi pro otce, teď zaopatři sebe.
A už mě poslechni a sama chtěj, co chceš,
provdej se za muže, kterého miluješ.

7. SCÉNA

DON FERNANDO, DON DIEGO, DON ARIAS, DON
RODRIGO, DON ALONSO, DON SANCHE, INFANTKA,
JIMÉNA, LEONORA, ELVÍRA

INFANTKA: Neplač už, Jiméno! Skoncuje s tou mukou,
pojd', přijmi Rodriga z mých, z princeznych rukou.

DON RODRIGO: Odpusťte, výsosti, prohřešek vůči vám,
že před ní pokorně a s úctou poklekám.
Má paní, přicházím ne jako vítěz boje,
jdu vám jen nabídnout svou hlavu, není moje,
pro sebe nechci nic, má láska netrvá,
aby byl splněn slib a vůle králova.
Když za smrt otcovu je málo to, co bylo,
já všechno udělám, co by vás usmířilo.
Mám ještě zvítězit v tisíci soubojích,
vrhnout se útokem na sever nebo jih,

rozprášit armády, sám podmanit si kraje
a předčít hrdinstvím i bohatýry z báje?
Všeho se odvážím, smím-li hřích odpykat,
necouvnu před ničím, i kdybych při tom pad,
ale když přes všechno ta hrdá čest vás nutí
smířit se jedině provinilcovou smrtí,
proč chtít mstu od druhých? Ať je hned, co být má,
pomstěte se mi vy vlastníma rukama,
jen ty smíš porazit, co jiný nedokáže,
pomstít se můžou mi jedině vaše paže.
A až si odpykám viny tou obětí,
nevyhánějte mě navždycky z paměti,
když smrt a čest už jsou dvě strany jedné mince,
uchovejte si mě alespoň ve vzpomínce
a vždy si řekněte, až se vás zmocní žal:
„Je mrtvý, protože mě k smrti miloval.“

JIMÉNA: Vstaň, Rodrigo! – Já vím, prořekla jsem se, pane,
zpátky to nevezmu, a ať se tedy stane,
zášť je pryč, Rodrigo je zosobněná ctnost,
a když král poručí, zbývá nám poslušnost,
ale přes přísný soud, kterému neutečeme,
ten sňatek, výsosti, nepřičí se vám v něčem?
Ptám se, když chválíte mě za mé úsilí
i spravedlnosti jsme se tím zhostili?
To že je Rodrigo teď tak nezbytný pro stát,
má za své služby vám *mne* za odměnu dostat?
A já mám do smrti mít špatné svědomí,
že ta krev na rukou je vše, co zbylo mi?

DON FERNANDO: To sám čas nejednou ospravedlnil činy,
které jsme zpočátku měli i za zločiny.
Získal tě Rodrigo, jsi jeho Jiména,
teď vidím, co i on pro tebe znamená,

zle bych však posloužil tvé cti i tvému štěstí,
kdybich mu ještě dnes dal cenu za vítězství.
Ten sňatek odložme, i sňatek chce svůj čas,
řekla jsi: splním slib, ale kdy, neřeklas.
Počkej rok, vyplač se. Rok stačí k vyplakání?
Ty zatím, Rodrigo, se musíš chopit zbraní.
Kdyžs Maury porazil na našem pobřeží
a hnal je, že chuť krást přešla té verbeži,
běž v patách za nimi, dokud jsou hrůzou němí,
vem si mou armádu a vypleň jejich zemi.
Buď Cid, buď pro ně strach a žeň je, jak je hnal,
řekli ti, že jsi pán, a budeš jejich král.
Buď věrný při tom všem a mysl na Jiménu,
všecky tvé zásluhy budou dar pro tvou ženu,
jdi, dřív se nevracej, běž, musíš bojovat,
ať je to pro ni čest za Rodriga se vdát.

DON RODRIGO: Když získám Jiménu a vám posloužím,
pane,

já a má paže se ke všemu odhodláme.
Je trpké odejít a nevidět ji,
přesto jsem ale rád – mám, mám už naději.

DON FERNANDO: Věř ve svou odvahu a my
tě nepodvedem,

máš srdce Jimény už zajištěné předem,
svár o čest, kterému's byl vydán na pospas,
ať usmíří tvůj král, tvá statečnost a čas.

Pierre Corneille

(1606–1684)

Pierre Corneille se narodil v Rouenu 6. června 1606 v rodině právníka, jeho otec zastával úřad „správce vod a lesů“. Corneille studoval nejprve na jezuitské koleji v Rouenu, pokračoval studiem práv, roku 1624 byl přijat do stavu obhájců rouenského soudu a roku 1628 koupil úřad královského advokáta a zastával ho až do roku 1650. Žil poklidným životem venkovského měšťana. Jeho synovec Fontenelle o Corneillovi řekl: „*Soukromý život pana Corneille se nevyznačuje ničím zvláštním, co by stálo za zaznamenání; a pohlížíme-li na něho jako na slavného autora, jeho životem je sama historie jeho děl.*“

Roku 1629 Corneille poslal do Paříže svou komedii *Melita* (Mélite). Hra měla úspěch, byla to jedna z prvních takzvaných „počestných“ komedií. Hned nato Corneille sáhl po módním žánru tragikomedie a napsal *Klitandru*. Po *Smíšených básních* (Mélange poétique) z roku 1632 následovaly další komedie: *Vdova, neboli potrestaný zrádce* (La Veuve ou le Traître puni, 1633), *Galerie paláce* (La Galerie du Palais, 1633), *Společnice* (La Suivante, 1634), *Královské náměstí* (La Place Royale, 1634) a *Komická iluze* (L'illusion comique, 1636), kterou známe z českého provedení pod názvem *Magická komedie*. Zápletka všech těchto komedií je založena na pohrdání a jejich rozuzlení na základě rozpoznání, je to směs italské pastorály a preciozity.

Ještě před *Komickou iluzí* napsal Corneille – roku 1635 – svou první tragédii, *Médeu*, inspirovanou Senekou.

Tehdy už bydlel v Paříži a od roku 1635 pracoval – nepříliš dlouho – v Richelieuově „autorském týmu“ pěti autorů. Richelieu přikládal divadlu – jedinému mediálnímu prostředku té doby – veliký význam pro formování vkusu, mravů a v poslední řadě absolu-

tistických idejí. Pětice pracovala podle jeho rozvrhů: Richelieu navrhl námět pastorály nebo komedie a každému z autorů, k nimž vedle Corneille patřili Boisrobert, Colletet, L'Estoile a Rotrou, dal zveršovat jedno dějství. S Corneillovou prací nebyl příliš spokojen a když Corneille zpracoval třetí dějství komedie *Tuileries*, vytkl mu, že nemá „smysl pro návaznost“ scén a Corneille patrně propustil. Takový soud z úst arbitra nového dramatického umění byl pro plachého a hrdého Corneille nepochybně deprimující. Nikdy na něj nezapomněl, jak o tom svědčí i pokorná dedikace tragédie *Horatius* Richelieuovi roku 1640.

Léta 1637 – 1652 byla obdobím největších děl. Patří k nim: *Cid* z roku 1636 – po němž následuje dvouletý „spor o *Cida*“; tragédie *Horatius* (Horace) a *Cinna* (Cinna), obě z roku 1640; *Polyeuktos* (Polyeucte, 1643); *Smrt Pompejova* (La Mort de Pompée, 1643); komedie *Lhář* (Le menteur, 1643); tragédie *Rodoguna* (Rodogune, 1644) a tragédie *Nikomédés* (Nicomède, 1651). Nejsou to všechna díla, která vznikají v tomto období, deset dalších zapadlo do zapomenutí.

Roku 1647 byl Corneille přijat do Francouzské akademie. Ale roku 1652 – po neúspěchu tragédie *Pertharita* – opustil Paříž a na pět let se se svou početnou rodinou (roku 1640 se oženil se slečnou de Lampérière a měl s ní sedm dětí) usadil v Rouenu, v domě, v němž bydlel i jeho mladší bratr, dramatik Thomas, také autor řady tragédií, ve své době velice slavných.

Corneille se stal zádušním starostou farnosti, překládal veršem *Následování Ježíše Krista* a připravoval souborné vydání svých dosavadních dvaadvaceti her. Ke každé hře napsal komentář (examen), ospravedlňoval v něm své tvůrčí postupy a zamýšlel se nad zákony dramatického umění. Napsal tři samostatné rozpravy.

Roku 1658 za okolností ne zcela jasných se vrátil k divadlu. Podíl na tom patrně měla neopětovaná láska k herečce Du Parcové z Molièrovy společnosti, která v Rouenu hrála v několika Corneillových hrách. A také nabídka ministra financí Fouqueta, že je ochoten finančně podpořit nějakou novou tragédií. Fouquet (později svržený a po zinscenovaném procesu odsouzený k trestu smrti) sám Corneillovi navrhl náměty. A Corneille se rozhodl pro *Oidipa*. Hra měla – roku 1659 – veliký úspěch. Následovalo po ní dalších deset her. Roku 1662 se Corneille vrátil do Paříže, od příštího roku mu byl vyplácen z královské pokladny stálý roční plat dvou tisíc liber, někdy s velkými přestávkami, po sedm let (1674 – 1683) byl zcela zastaven. Poslední tragédie – *Suréna* – roku 1674 propadla a Corneille definitivně zanechal divadla.

V posledních letech žil v skrovných – ne-li nuzných poměrech, obracel se s prosbami o podporu na krále a na Colberta (Fouquetova nástupce, v úřadě ministra financí), ležela na něm starost o početnou rodinu, musel zaopatřit věnem čtyři dcery a koupit tituly a úřady pro dva syny důstojníky. O Corneillově „nouzi“ kolovaly anekdoty. Sám Boileau se prý několik měsíců před Corneillovou smrtí chtěl vzdát svého platu ve prospěch Corneille. Ludvík XIV. mu dal vyplatit ze své soukromé pokladny dvě stě louisdorů.

Corneille zemřel v Paříži 30. září 1684.

Byl plachý, bojácný, samotářský? Nehodil se do toho světa vysoké společnosti, který se zvláště po Frondě – po vzpouře šlechty – hluboce proměnil? Měl z toho světa strach a uchýloval se v před ním až k nepříjemné devótnosti, promlouvající z dedikací her představitelům státní moci? „Protože Bůh chtěl, abych se narodil jako špatný dvořan, našel jsem na dvoře víc chvály než do-

brodiní, a víc úcty než zaopatření,” říká Corneille o sobě poněkud hádankovitě. Současníkům byl na něm nápadný kontrast mezi básnickým géniem a člověkem. La Bruyère ve svých *Charakterech* o něm říká, že byl „prostý, bázlivý, nudný, pokud šlo o konverzaci”.

Tragédie *Cid*, *Horatius*, *Cinna* a *Polyeuktos* patří k dílům, která se stále vracela na divadelní jeviště, v poslední době k nim přibýly i tragédie *Rodoguna* a *Suréna*.

V Corneillových hrách se střetává láska s povinností. Jeho vášnivé postavy se vzeprou vášni, když se dostávají do jejího vleku. Platí o nich myšlenka Descartova vyslovená v *Pojednání o vášních*: „Člověku nic skutečně nenáleží, vyjma svobodného užívání vlastní vůle.” Je třeba „snažit se spíše přemoci sama sebe než usilovat o štěstí, a spíše změnit své touhy než řád světa”. „Heroismus” v Corneillově pojetí je výrazem důvěry v člověka, když vychází z přesvědčení, že vůli nic nezvrátí, když vůle vskutku chce. Sám Corneille shledává, že heroismus (aristokratismus ducha) nelze ztotožňovat s aristokratismem historickým a jeho postupnou dekadencí.

Edice D/svazek 28

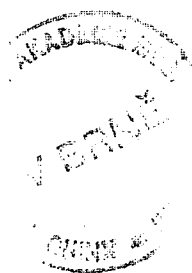
Pierre Corneille

CID

Přeložil a poznámku napsal Vladimír Mikeš

Obálka a grafická úprava Vladimír Vimr
Odpovědný redaktor Ivan Zmatlík
Vydalo nakladatelství ARTUR, Praha 2006,
jako svou 71. publikaci, v edici D svazek 28.
Vytiskl AKCENT, s. r. o., Vimperk
Vydání 1.

www.artur.cz

Předchozí svazky edice D

1. svazek: Ivan Zmatlík: ČECHOV A MROŽEK
aneb Listování v paměti
2. svazek: A. P. Čechov: RACEK
3. svazek: A. P. Čechov: STRÝČEK VÁŇA
4. svazek: A. P. Čechov: TŘI SESTRY
5. svazek: A. P. Čechov: VIŠŇOVÝ SAD
6. svazek: Sławomir Mrożek: HRBÁČ
7. svazek: A. P. Čechov: IVANOV
8. svazek: J. Brdečka: LIMONÁDOVÝ JOE,
Zabijácká suita
9. svazek: J. K. Tyl: STRAKONICKÝ DUDÁK
aneb Hody divých žen
10. svazek: Alois a Vilém Mrštíkové: MARYŠA
11. svazek: Bratři Čapkové: ZE ŽIVOTA HMYZU
12. svazek: Karel Čapek: R. U. R.
13. svazek: Karel Čapek: BÍLÁ NEMOC
14. svazek: Karel Čapek: MATKA
15. svazek: Karel Čapek: LOUPEŽNÍK
16. svazek: Karel Čapek: VĚC MAKROPULOS
17. svazek: Bratři Čapkové: LÁSKY HRA OSUDNÁ,
ADAM STVOŘITEL
18. svazek: Alois Jirásek: LUCERNA
19. svazek: Ladislav Stroupežnický: NAŠI FURIANTI
20. svazek: Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais:
LAZEBNÍK SEVILLSKÝ neboli MARNÁ OSTRAŽITOST
21. svazek: Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais:
FIGAROVA SVATBA neboli BLÁZNIVÝ DEN
22. svazek: Oscar Wilde: JAK JE DŮLEŽITÉ MÍTI FILIPA
23. svazek: Friedrich Schiller: LOUPEŽNÍCI
24. svazek: Alfred de Musset: LORENZACCIO
25. svazek: Eugène Ionesco: PLEŠATÁ ZPĚVAČKA
26. svazek: Gabriela Preissová: GAZDINA ROBA
27. svazek: Molière: DON JUAN